

Minderjarigen in de prostitutie in Nederland, een quick scan

Amsterdam, augustus 2003

ECPAT wereldwijd actief ter bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting

ECPAT-Nederland, postbus 75297, 1070 AG Amsterdam, tel 020-4203771, email info@ecpat.nl, www.ecpat.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding		3
2. Methode		4
3. Resultaten		5
A	Enkele cijfers	5
B	Onderscheiden groepen	8
C	Knelpunten	9
4. Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers (AMA's) en prostitutie		16
A	AMA-meisjes in de prostitutie	16
B	Ronselmethodes	18
C	Knelpunten	23
5. Conclusies en aanbevelingen		29
Bijlage 1	Lijst Benaderde organisaties	33
Bijlage 2	Geraadpleegde onderzoeksrapporten en publicaties	34

1 Inleiding

ECPAT-NL voert sinds 1995 campagne tegen seksuele uitbuiting van kinderen, zowel binnen als buiten Nederland. Om prostitutie van minderjarigen tegen te gaan, slachtoffers tijdig goede hulp te kunnen bieden en beleid en wetgeving te kunnen afstemmen op de werkelijkheid, is een gedegen beeld nodig van het vóórkomen van seksuele uitbuiting van kinderen, waar onder prostitutie van minderjarigen. Cijfers over het aantal minderjarigen in de prostitutie in Nederland zijn echter weinig voorhanden. In onderzoek van het NISSO¹ uit 1998 wordt het aantal minderjarige meisjes in Nederland in de prostitutie op 1000 tot 1500 geschat. Over het aantal minderjarige jongens in de prostitutie in Nederland is minder bekend. Onderzoek naar prostitutie in Nederland is nog overwegend op vrouwen gericht.² Daarnaast lijkt de onbekendheid samen te hangen met het dubbele taboe dat rust op jongensprostitutie, namelijk het taboe op prostitutie en dat op homoseksualiteit, waardoor mannelijke prostituees niet zo gemakkelijk over hun werk naar buiten treden. Deze vorm doet zich in het algemeen dan ook veel minder openlijk voor dan vrouwenprostitutie en speelt zich in veel gevallen af in het informele en zeer mobiele circuit, zoals tippelwerk op stations of in parken en escort.³ Volgens een schatting van Van Gelder (1998) zouden er minimaal 3000 jongens op jaarbasis in de prostitutie werken in Nederland. Het onderzoek van FORA schat het aantal minderjarige jongens in de prostitutie op minimaal 1500.

De wet opheffing bordeelverbod is per 1 oktober 2000 in werking gesteld. Prostitutie in Nederland is legaal, mits de prostituee ouder is dan 17 jaar en vrijwillig werkt. Door prostitutie uit de criminele sfeer te halen, probeert de overheid meer grip te krijgen op de prostitutiebranche, deze te sturen en de positie van prostituees te verbeteren. Dit is in het belang van de bestrijding van mensenhandel, seksueel geweld en prostitutie van minderjarigen. Prostitutie van minderjarigen is met deze wet expliciet strafbaar gesteld. Niet alleen de exploitant, maar ook de klant die zich inlaat met prostitutie van minderjarigen is strafbaar. Het spreekt voor zich dat deze wetswijziging gevolgen heeft voor de prostitutiebranche, en daarmee ook voor de situatie van minderjarigen in de prostitutie. Hoewel de wet de aanwezigheid van minderjarigen in de prostitutie idealiter zou moeten tegengaan, is mogelijk een gevolg dat prostitutie van minderjarigen in een nieuwe illegaliteit verdwijnt en nog onzichtbaarder wordt dan voorheen.⁴

In onderzoek naar minderjarigheid en prostitutie is het niet alleen van belang een indruk te hebben van het aantal betrokken minderjarigen, maar ook om te weten om welke minderjarigen het gaat. Welke groepen minderjarigen worden gesignaleerd in de prostitutie, waar komen zij vandaan en op welke manier raken zij verzeild in de prostitutie? ECPAT-NL heeft in 2002 een quickscan verricht om meer zicht te krijgen op de situatie van minderjarigen in de prostitutie in Nederland. Organisaties kregen de vraag voorgelegd waar en in welke mate zij minderjarigen tegenkomen in de prostitutie en wat de gevolgen zijn van de wet Opheffing Bordeelverbod voor deze groep. Deze publicatie is het resultaat van die quickscan.

¹ Venicz, L. & Vanwesenbeeck, I. (1998). Aard en omvang van (gedwongen) prostitutie onder minderjarige (allochtone) meisjes. Utrecht: NISSO.

² Horn, J.E. van, Bullens, R.A.R., Doreleijers, Th.A.H. & Jägers, M (2002). Aard en omvang seksueel misbruik en prostitutie minderjarige allochtone jongens: een verkennend onderzoek. Amsterdam: Fora, VU Amsterdam.

³ Bureau NRM (2002). Mensenhandel; Eerste rapportage van de Nationaal Rapporteur. Den Haag: Bureau NRM.

⁴ ECPAT Nederland (2001). Informatiemap Commerciële seksuele uitbuiting van kinderen: een wereldwijd probleem. Nijmegen: ECPAT-NL.

2 Methode

In de periode mei tot en met december 2002 heeft ECPAT-NL (telefonisch) contact gehad met verschillende instanties die op verschillende manieren betrokken zijn bij de problematiek van minderjarigen in de prostitutie. Onder deze organisaties bevonden zich hulpverleningsinstanties voor (minderjarige) prostituees, politie, opvang- en asielzoekerscentra en verschillende belangenorganisaties. In totaal zijn 34 organisaties benaderd en is gesproken met 38 verschillende professionals. Voor een overzicht van de benaderde organisaties en professionals zie bijlage I. Er is geen gebruik gemaakt van gestructureerde interviews. Daar het een quickscan betreft zijn een aantal algemene vragen voorgelegd aan de betrokken organisaties. Vragen hadden betrekking op het contact van de organisatie met minderjarige prostituees, waar zij deze minderjarigen treffen en om welke groepen het gaat. Ook is geïnformeerd naar de ideeën van respondenten over de gevolgen van de wet Opheffing Bordeelverbod voor minderjarigen in de prostitutie. Afhankelijk van de verstrekte informatie is dieper op een aantal onderwerpen ingegaan. Sommige gesprekken duurden niet langer dan 10 minuten, andere gesprekken namen maximaal een uur in beslag. Sommige organisaties hebben naar aanleiding van de vragen informatie per e-mail of brief toegestuurd. Een aantal organisaties bleek niet over informatie over het gevraagde te beschikken.

Binnen deze quickscan is specifiek aandacht geschonken aan de problematiek van AMA meisjes in de prostitutie. Organisaties die in aanraking komen met AMA's, is specifiek gevraagd naar de situatie van deze groep in relatie tot prostitutie en mensenhandel. Dit was het geval bij 26 verschillende instanties.

Tijdens de gesprekken kwam weinig specifieke informatie over jongens in de prostitutie naar voren. De focus van de quickscan ligt dan ook voornamelijk op de situatie van minderjarige meisjes. ECPAT-NL acht het noodzakelijk om ook onderzoek te doen naar de situatie van jongens in de prostitutie. De methode van deze quickscan kan aangepast en verfijnd worden om op een later tijdstip ook de situatie van deze groep nader te onderzoeken.

Over het algemeen reageerden organisaties welwillend op het verzoek tot het verstrekken van informatie. In het merendeel van de gevallen bleek echter dat het moeilijk was om concrete informatie te verkrijgen, vaak bleef het bij ideeën en vermoedens. ECPAT-NL werd vaak doorverwezen naar bestaande onderzoeksrapporten of naar andere organisaties. Daarnaast was het niet altijd even makkelijk om contactpersonen van organisaties direct te kunnen spreken.

Voornamelijk hulpverleners waren vaak niet in de gelegenheid de onderzoeker te woord te staan in verband met afspraken met cliënten. Enkele organisaties onderstreepten de belangen van de minderjarigen zelf en achtten het belangrijk geen negatieve informatie over bepaalde groepen minderjarigen naar buiten te brengen die niet bevestigd kan worden:

“We zijn terughoudend. Het kan de meisjes beschadigen, we moeten hun welzijn in acht nemen. Wanneer we betrokkenheid in prostitutie van deze meisjes te veel benadrukken kan er overigens een beschadigend beeld over prostitutie ontstaan.”

Enkele opvangcentra waren vanwege het landelijke beleid van Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) niet in de positie om informatie te verstrekken en verwezen de onderzoeker door naar de persvoorlichter van het COA.

Bij de beschrijving en de analyse van de gegevens is eveneens gebruik gemaakt van informatie uit verschillende onderzoeken waarin het onderwerp minderjarigen in de prostitutie zijdelings aan de orde kwam. Tevens is informatie opgenomen uit in 2003

verschenen onderzoeksrapporten en jaarverslagen van een aantal organisaties. Allereerst zal de aanwezigheid van minderjarigen in de prostitutie in Nederland besproken worden in hoofdstuk 3. Vervolgens wordt gekeken naar mogelijke verklaringen en knelpunten waarom hulpverleners al dan niet in contact komen met deze groep. In hoofdstuk 4 wordt een gedeelte specifiek aan Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers (AMA's) in de prostitutie gewijd. Afgesloten wordt met een conclusie en aanbevelingen, onder andere voor verder onderzoek.

3 Prostitutie van minderjarigen in Nederland

3-A Enkele cijfers

Geïnterviewde professionals geven aan dat het uiterst moeilijk is cijfers te geven over het aantal minderjarigen in de prostitutie. Sommige hulpverleningorganisaties hebben wel cijfers op jaarbasis van contacten met minderjarige prostituees. Een aantal cijfers over deze contacten in 2001 en 2002 afkomstig van de geïnterviewde volgen hieronder:

- Volgens een medewerker van Huiskamerproject Den Haag, sinds 2002 samengegaan met Stichting Prostitutie Projecten Den Haag in SHOP (Stichting Hulpverlening en Opvang Prostituees), zien zij ongeveer drie minderjarigen per jaar.
- Uit registratiegegevens van Stichting Prostitutie Projecten Den Haag (tegenwoordig SHOP) over 2001 bleek een van de 119 cliënten in dat jaar, minderjarig te zijn. Vijf cliënten waren slachtoffer van een loverboy, maar vier personen waren ouder dan 17 jaar.
- Prostitutie Maatschappelijk Werk in Rotterdam begeleidt per jaar ongeveer tien jongens en meisjes die op dat moment feitelijk onder de 18 jaar zijn. Echter, van de 167 meerderjarige cliënten die zij in 2002 in behandeling hadden, waren er 47 (28%) cliënten die aangaven dat zij voor hun 18de al actief waren in de prostitutie.
- Asja, gespecialiseerd in de opvang van meisjes en jonge vrouwen die in de prostitutie hebben gewerkt, heeft vanaf maart 1999 tot en met eind 2001 53 meiden geplaatst. Hiervan waren 18 meiden (33 %) jonger dan 18 jaar.⁵ In 2002 zijn 26 meisjes opgenomen. Negen meisjes (35 %) waren jonger dan 18 jaar. In 2002 zijn 87 meiden niet opgenomen, voornamelijk vanwege het feit dat het opvanghuis vol was. Van deze groep niet geplaatste meiden waren 29 meisjes minderjarig (33%).⁶
- Pretty Woman, een hulpverleningsprogramma in Utrecht voor risicomeisjes en prostitutie praktiserende meiden, heeft vanaf 1997 tot en met mei 2003 197 dossiers aangelegd. Hiervan waren 116 meisjes (59%) minderjarig. Dit betreft voornamelijk risicomeisjes. Zeventien meisjes hiervan (15%) hebben daadwerkelijk ervaringen met prostitutie. Meerderjarige meisjes zijn vaak als minderjarigen begonnen in de prostitutie.
- Sinds de start van het loverboyproject in Zwolle, een samenwerking tussen hulpverlening, politie en gemeente, beschikt het project over een lijst met 117 namen van vermoedelijke en daadwerkelijke slachtoffers. Ongeveer 50% van

⁵ Bureau Terpstra & Van Dijke (2002). Asja opvangvoorziening: Eindverslag. Leeuwarden: Stichting Blijf van m'n Lijf.

⁶ Stichting Blijf van m'n Lijf (2003). Jaarverslag 2002. Leeuwarden: Blijf van m'n Lijf

deze groep is minderjarig, 13% is tussen de 12 en 15 jaar. Van deze groep zijn 17 meisjes zeker slachtoffer. Het aantal meldingen uit de regio neemt toe. Vanaf voorjaar 2002 hebben acht meisjes aangifte gedaan tegen loverboys. In 2002 zijn twaalf loverboys aangehouden. Inmiddels (juni 2003) zijn twee loverboys veroordeeld.

- Uit onderzoek van de Rode Draad⁷ blijkt dat twintig procent van slachtoffers van vrouwenhandel in Nederland minderjarig was op moment van ronselen. Ongeveer tien procent van de slachtoffers was minderjarig op het moment dat ze met de hulpverlening in aanraking kwamen.
- Stichting Tegen Vrouwenhandel (STV) heeft in 2001 27 minderjarige meisjes geregistreerd als slachtoffer van vrouwenhandel. Dat is 16% van het aantal meldingen waarvan de leeftijd bekend is. In driekwart van deze gevallen zijn deze meisjes 16 tot 18 jaar oud.⁸ In 2002 zijn 41 slachtoffers tussen de 14 en 18 jaar geregistreerd. Dat is 12% van het totale aantal geregistreerde slachtoffers. De grootste groep cliënten die bij STV werden aangemeld in 2002 zijn meerderjarige vrouwen tussen 18 en 24 jaar (38%). STV merkt op dat signalering van mensenhandel vaak in een laat stadium plaatsvindt. STV vermoedt dan ook dat van deze groep een aantal vrouwen al op minderjarige leeftijd slachtoffer zijn geworden van mensenhandel.⁹
- Politie Geleen/Sittard spreekt in 2001 van 20 tot 40 meisjes die in die regio risico lopen om of al via loverboys in de prostitutie zijn geraakt.
- Protocol 13 (een project voor gedwongen hulpverlening voor minderjarige meisjes in de prostitutie) is in 2001 onderdeel geworden van Bureau Jeugdzorg Utrecht. Omdat het geen project meer is wordt er geen aparte registratie bijgehouden van het aantal minderjarigen dat met prostitutie te maken heeft. De coördinator schat het aantal meisjes op 10 tot 20 per jaar. Vaak komt betrokkenheid bij prostitutie pas naar voren wanneer een meisje al geplaatst is in een gesloten inrichting (via een Onder Toezicht Stelling (OTS)) voor andere redenen dan prostitutie. De werkelijke problematiek is dan de OTS en niet zozeer de prostitutie.

Bij deze cijfers moet echter ook rekening gehouden worden met eventuele dubbeltellingen. Enkele organisaties vermelden bijvoorbeeld samenwerking met andere organisaties. Een aantal van de slachtoffers in Zwolle is bijvoorbeeld opgenomen in opvanghuis Asja. Pretty Woman krijgt te maken met meisjes die via Protocol 13 in een gesloten inrichting hebben gezeten en bij STV geregistreerde meisjes worden vaak bij Asja ondergebracht.

De meeste organisaties geven aan dat minderjarigheid in de prostitutie in Nederland een groter probleem is dan de cijfers doen vermoeden. Volgens de meeste organisaties geven deze jaarcijfers geen volledig beeld van het aantal minderjarigen in de prostitutie in Nederland. Het werkelijke aantal is volgens hen groter dan het aantal slachtoffers waar hulpverleners mee in contact komen. Zo staat in de evaluatie Opheffing Bordeelverbod van het WODC uit 2002 over de registratie van het aantal slachtoffers van mensenhandel in Nederland:

⁷ Hopkins, R. & Nijboer, J. (2003) research based on case studies of victims of trafficking in human beings in three EU Member States, i.e. Belgium, Italy and The Netherlands: Country report The Netherlands. Amsterdam: De Rode Draad

⁸ Bureau NRM (2002). Mensenhandel; Eerste Rapportage van de Nationaal rapporteur. Den Haag: Bureau NRM.

⁹ Stichting tegen Vrouwenhandel (2003). Jaarverslag 2002. Utrecht: Stichting tegen Vrouwenhandel.

“Het betreft hier echter maar een beperkt deel van de werkelijkheid, omdat lang niet alle slachtoffers bij hulpverleningsinstanties terechtkomen en lang niet alle slachtoffers bij de STV gemeld worden. Doorgaans worden slachtoffers pas bij de STV aangemeld als zij daadwerkelijk aangifte hebben gedaan van mensenhandel.”¹⁰

Zedenpolitie Den Haag heeft een andere kijk op de situatie:

“Er is illegale prostitutie en ook minderjarigen komen voor in de prostitutie, maar waar dan? Wij komen ze weinig tegen. Is het wel eens bij mensen opgekomen dat als je het niet ziet, het er ook niet is?”

Enkele organisaties echter geven aan dat het probleem van minderjarigen in de prostitutie groeiende is:

“We hebben de indruk dat het probleem groeiende is, maar sinds de nieuwe wet moeilijker te traceren is.”
(hulpverleningorganisatie Leeuwarden)

Ook volgens STV is het aantal meldingen van minderjarige slachtoffers van mensenhandel de laatste jaren groeiende. Echter, dit betreft een absolute stijging. Procentueel gezien (in vergelijking met andere leeftijdsgroepen) daalt het aandeel van minderjarigen.

Asja geeft aan dat er een toename van steden en plaatsen in Nederland is waar gedwongen prostitutie van minderjarigen voorkomt. Dit wordt bevestigd door het toenemende aantal instanties en gemeentes die in 2002 en 2003 contact hebben gezocht met ECPAT-NL voor informatie betreffende minderjarigen in de prostitutie. Opvallend daarbij is de specifieke aandacht voor loverboys. Vanuit verschillende gemeentes in Nederland komen meer en meer signalen dat loverboys daar actief zijn en dat steeds meer meisjes het risico lopen slachtoffer te worden hiervan. Zo wordt er in Amsterdam aandacht aan de problematiek geschonken zowel vanuit het Steunpunt Seksueel Geweld als vanuit de gemeenteraad Amsterdam. Verschillende leden van het platform Minderjarigen in de prostitutie¹¹ (waarvan ECPAT-NL deel uitmaakt) geven aan steeds vaker benaderd te worden door gemeenten en instellingen om informatie te verstrekken over de problematiek en mee te denken over mogelijke oplossingen hiervoor. Door de leden van het platform wordt de noodzaak voor een groter landelijk aanbod van preventie en opvang projecten geuit. In juni 2003 is een rapport gepresenteerd over de haalbaarheid van een landelijk expertisecentrum minderjarigheid en prostitutie.¹² Hieruit blijkt:

“...En er komen alleen maar meer signalen: van middelbare scholen, van medewerkers van de GGD die op aids- en soa-poliklinieken werken, van jongerenwerkers en buurtwerkers en van organisaties die met en voor prostituees werken. Doordat er de afgelopen jaren meer bekend is geworden over jeugdprostitutie, zijn instanties en instellingen steeds alerter.”

¹⁰ Daalder, A.L. (2002). Het bordeelverbod opgeheven: prostitutie in 2000-2001. Den Haag: WODC.

¹¹ Stade 2002

¹² Terpstra & Van Dijke (2003). Expertisecentrum Jeugdprostitutie: Haalbaarheidonderzoek naar de wenselijkheid en positionering van een Expertisecentrum Jeugdprostitutie. Leeuwarden: Vrouwenopvang Fryslân.

Onderzoek onder prostituees en exploitanten versterkt het vermoeden dat minderjarigheid in de prostitutie vaker voorkomt dan gedacht. Zo heeft het WODC in eerder genoemde evaluatie ook exploitanten en prostituees in de gereguleerde sector gevraagd hoe vaak zij denken dat minderjarigheid voorkomt. Een op de tien prostituees schat dat minderjarigheid onder collega's minstens "soms" voorkomt. Bijna een vijfde van de ondervraagde exploitanten schat dat minderjarige prostituees minstens "soms" voorkomen in de bedrijven die ze kennen.¹³

Het is op basis van deze quickscan niet mogelijk om een schatting te maken van het aantal minderjarigen in de prostitutie in Nederland. De meeste organisaties die niet specifiek gericht zijn op hulpverlening aan minderjarigen in de prostitutie, lijken incidenteel met minderjarige prostituees in aanraking te komen. Maar ze vermoeden dat het aantal minderjarigen groter is dan zij op basis van hun jaarcijfers registreren. Het overgrote deel van de organisaties ervaart minderjarigen in de prostitutie als een probleem dat specifieke aandacht behoeft. Duidelijk is dat de aandacht voor de problematiek groeiende is in Nederland. Het is echter de vraag of er daadwerkelijk sprake is van een groter wordend probleem of dat deze toename gebaseerd is op een grotere aandacht voor en bekendheid met het probleem, waardoor signalering en herkenning toenemen.

3-B Onderscheiden groepen

Aan de hand van de verkregen informatie in deze quickscan kunnen minderjarige prostituees in Nederland grofweg in een aantal groepen onderscheiden worden. Bij minderjarigen in de prostitutie gaat het voornamelijk om meisjes van 16 en 17 jaar oud. Af en toe worden jongere prostituees aangetroffen.

1. Nederlandse slachtoffers van loverboys

Bij de Nederlandse groep meisjes gaat het voornamelijk om slachtoffers van loverboys, jongens die een relatie aangaan met een meisje met als doel haar in de prostitutie te brengen. Het gaat dan om Nederlandse meisjes, maar ook om allochtone, voornamelijk Marokkaanse en Turkse meisjes.

2. AMA's

AMA-meisjes die (vermoedelijk) betrokken zijn bij prostitutie komen voornamelijk uit (West) Afrika zoals Nigeria, Siërra Leone, Liberia en Angola. Ook Chinese meisjes worden gesignaleerd in de prostitutie. Een gedeelte van deze groep is het slachtoffer van mensenhandel. Een groot gedeelte wordt, eenmaal in Nederland, slachtoffer van seksuele uitbuiting in opvangcentra en Kleine Woon Eenheden (KWE). Een aantal van de slachtoffers weet dat zij in de prostitutie terecht zal komen en kiest bewust voor verblijf in Nederland om de armoedige omstandigheden in het thuisland te ontvluchten. Zij hebben echter een rooskleuriger beeld van de werkomstandigheden waarin ze zullen verkeren. Vaak worden ze door hun handelaar gedwongen te werk gesteld om hun schuld te vereffenen bij de handelaar. De groep AMA-meisjes zal in hoofdstuk 4 nader besproken worden.

3. Illegale minderjarigen

Het gaat hierbij voornamelijk om Oost Europese jongeren die via mensenhandel Nederland zijn binnen gekomen. Landen die veelvuldig genoemd worden zijn Bulgarije en Roemenië. Door verschillende instanties worden vrouwen uit het

¹³ Daalder, A.L. (2002). Het bordeelverbod opgeheven: prostitutie in 2000-2001. Den Haag: WODC.

Oostblok en dan voornamelijk Bulgarije aangetroffen in de prostitutie. Hieronder bevinden zich ook meisjes van 16, 17 jaar. Vanwege de taal zijn deze meisjes moeilijk bereikbaar. Ze worden bovendien door pooiers in de gaten gehouden. Het betreft voornamelijk jongeren die willen migreren naar het Westen om daar een beter bestaan op te bouwen. Sommigen weten dat ze in de prostitutie zullen gaan werken, maar zij realiseren zich niet dat zij gedwongen te werk gesteld zullen worden door hun pooier.

4. Gelegenheidsprostitutie

'Vrijwillige' seksuele contacten in ruil voor geld en andere zaken, ook wel gelegenheidsprostitutie genoemd lijkt steeds meer voor te komen onder Nederlandse jongeren. Zwerf- en thuisloze jongeren gebruiken seksuele contacten als manier om aan geld of onderdak te komen. Onder deze groep bevinden zich ook illegaal in Nederland verblijvende kinderen, zoals uitgeprocedeerde AMA's. Maar ook het hebben van seksuele contacten voor cadeaus en luxegoederen is een vorm van prostitutie.

5. Jongens

Er is in Nederland niet veel bekend over jongens in de prostitutie. Het lijkt voornamelijk te gaan om Nederlandse, allochtone en Oost Europese jongens. Vaker lijken zij zelfstandig te werken, niet gedwongen door een pooier. Ook jongens AMA's krijgen te maken met seksueel geweld en komen in de prostitutie terecht.

3-C Knelpunten

Hoewel organisaties weinig in contact lijken te komen met minderjarigen werkzaam in de prostitutie, hebben zij het vermoeden dat prostitutie van minderjarigen vaker voorkomt. Respondenten noemen verschillende knelpunten en omstandigheden die het moeilijk maken zicht te krijgen op de problematiek van minderjarigen in de prostitutie. Ook noemen zij redenen waarom zij vermoeden dat de groep minderjarigen in de prostitutie groter zou zijn dan het aantal waar zij mee in contact komen. Deze punten worden hieronder nader uitgewerkt.

- *Verschuiving van minderjarigen naar het illegale prostitutie circuit*

Door een groot aantal geïnterviewden worden vermoedens geuit dat prostitutie van minderjarigen zich meer en meer naar het illegale circuit verplaatst. Als gevolg van de opheffing van het bordeelverbod zijn er meer controles op minderjarigheid in de legale sector, zowel vanuit politie als vanuit exploitanten:

"In Den Haag wordt streng gecontroleerd op illegaliteit. Er is geen raamprostitutie van minderjarigen. Misschien wel in clubs en op tippelzones. Bij controles gaan ze dan de bezemkast in. We hebben het vermoeden dat het grijze circuit groter wordt door mobiele prostitutie en bemiddelaars."

(hulpverleningorganisatie Den Haag)

Hulpverleners die zich concentreren op de legale sector, geven aan zelden minderjarigen tegen te komen. Deze hebben zich verplaatst naar andere vormen van prostitutie:

"Middels Internet, chatkanalen en mobiele telefonie worden afspraken geregeld. De seksuele contacten vinden plaats in privé woningen, escort, hotels, parkeerplaatsen en achterafkamertjes."

(hulpverleningorganisatie Utrecht)

“Via exploitanten en vertegenwoordigers van condooms en seksattributen vernemen we dat minderjarigen wel degelijk te werk gesteld worden in Nederland, maar dan in de illegale sector zoals privé woningen en via mobiele telefonie.”

(hulpverleningorganisatie Den Haag)

Een aantal organisaties zegt geen minderjarigen aan te treffen in de legale sector, maar een aantal jonge meerderjarige meiden blijkt wel op minderjarige leeftijd begonnen te zijn met prostitutie, bijvoorbeeld in de escort.

Een van de doelgroepen van opvanghuis Asja in Leeuwarden zijn Nederlandse meiden die via loverboys in de prostitutie terechtkomen. In de tweede helft van 2001 zijn de aanmeldingen en opnames van meiden die via loverboys in de prostitutie zijn beland sterk afgenomen. Asja verklaart dit aan de hand van de opheffing van het bordeelverbod, waardoor meisjes en vrouwen die niet legaal kunnen of mogen werken, nog verder het illegale circuit in worden gedrongen:

“Terwijl het al moeilijk was de loverboy-meiden te bereiken, is dit door de opheffing van het bordeelverbod zo mogelijk nog moeilijker geworden.”¹⁴

Volgens Protocol 13 zijn meisjes vanwege het gebruik van andere manieren van prostitutie moeilijker te bereiken. Daarnaast is door deze nieuwe manieren gedwongen prostitutie moeilijker te bewijzen.

(Loverboys)pooiers lijken in te spelen op de nieuwe wetgeving:

“We weten dat loverboys hun strategie aanpassen aan de nieuwste ontwikkelingen.”
(hulpverleningsorganisatie Utrecht)

Volgens Bureau Jeugdzorg Zwolle en Pretty Woman te Utrecht is de laatste trend dat ook meiden gebruikt worden voor het ronselen van minderjarige meiden. Veel loverboys zouden via Internet en chatboxen met meiden in contact komen. Hulpverleners en politie horen nu ervaringen van meisjes die op de dag dat ze 18 zijn geworden achter het raam gezet worden door hun loverboy:

“Loverboys gebruiken geen minderjarige meiden meer voor achter de ramen in verband met de controles door de politie. Ze richten zich op wat oudere meisjes die op de dag dat ze 18 worden achter het raam gezet worden. Deze meisjes worden in de periode daarvoor al ingewerkt in het prostitutie vak in bijvoorbeeld privé huizen of in de escort.”

(hulpverleningorganisatie Den Haag)

Deze situatie lijkt volgens sommige geïnterviewden inderdaad veranderd te zijn ten opzichte van de tijd van voor de wetswijziging Opheffing Bordeelverbod. Hoewel ook toen prostitutie van minderjarigen illegaal was, leek de controle daarop door politie minder streng te zijn. Prostitutie van 16 en 17 jarigen leek gedoogd te worden.

¹⁴ Bureau Terpstra & Van Dijke (2002). Asja opvangvoorziening: Eindverslag. Leeuwarden: Stichting Blijf van m'n Lijf.

Een hulpverleningorganisatie in Den Haag geeft aan in 2002 minder minderjarigen in de straatprostitutie getroffen te hebben dan voorheen. Volgens hen is dit enerzijds een effect van de wet Opheffing Bordeelverbod. Maar het heeft ook te maken met de verbeterde samenwerking tussen hulpverlening en politie:

“Er lijkt sneller ingegrepen te worden door deze partijen wanneer ze een minderjarige in de prostitutie treffen. Zij worden bijvoorbeeld sneller opgevangen door de hulpverlening dan voorheen.”

Een hulpverleningorganisatie in Rotterdam vindt het moeilijk om de huidige situatie van minderjarigen te vergelijken met de situatie zoals die was voor de wet opheffing bordeelverbod:

“Ook toen was het namelijk moeilijk om minderjarigen te traceren, omdat het zich ook toen in het illegale circuit afspeelde”.

Het is nog te vroeg om aan te geven wat precies de gevolgen zijn van de wetwijziging Opheffing Bordeelverbod. De evaluatie van het WODC bevestigt echter het vermoeden dat prostitutie van minderjarigen steeds meer in het illegale circuit verdwijnt. In het WODC rapport¹⁵ wordt de onzichtbaarheid van minderjarigen in de prostitutie verklaard doordat minderjarigen vooral in de minder zichtbare circuits werken: “De strafbaarheid van de exploitatie van onvrijwillige prostitutie en prostitutie door minderjarigen maakt dat deze vormen van prostitutie veelal in de prostitutiesectoren voorkomen waar het minste toezicht is en die voor (hulpverlening)instanties moeilijker toegankelijk zijn, zoals de straat - en thuisprostitutie, de escort en de 06-prostitutie.”

Het deelonderzoek van het WODC onderzoek naar illegaliteit, onvrijwilligheid en minderjarigheid in de prostitutie¹⁶ bevestigt dit: “De sanctie op de aanwezigheid van minderjarigen in een prostitutiebedrijf is het zwaarst....Bedrijven in de vergunde sectoren worden in zo'n geval gesloten of raken hun vergunning kwijt. Het is dan ook waarschijnlijk dat minderjarigen voornamelijk in de meer verborgen circuits werkzaam zullen zijn”.¹⁷

Verplaatsing van minderjarigen naar het illegale circuit maakt minderjarige prostituees steeds kwetsbaarder. Daarnaast blijkt uit het WODC rapport dat er sprake is van een vluchtige aanwezigheid van minderjarigen in de meer zichtbare prostitutiecircuits. Om te voorkomen dat hun aanwezigheid opvalt, wisselen minderjarigen daar snel en vaak van werkplek. Deze verplaatsingen maken prostitutie van minderjarigen ongrijpbaarder. Ten gevolge van het handhaven van het nieuwe prostitutiebeleid lijkt volgens het deelonderzoek niet alleen het tempo maar ook de noodzaak van de verplaatsingen te zijn vergroot.

Verplaatsing van minderjarige prostituees wordt ook door geïnterviewden aangegeven. Zij worden niet alleen verplaatst binnen Nederland, maar ook over de

¹⁵ Daalder, A.L. (2002). Het bordeelverbod opgeheven: prostitutie in 2000-2001. Den Haag: WODC.

¹⁶ Goderie, M, Spierings, F. & S. ter Woerds (2002).Illegaliteit, onvrijwilligheid en minderjarigheid in de prostitutie een jaar na de opheffing van het bordeelverbod. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie.

¹⁷ Goderie, M, Spierings, F. & S. ter Woerds (2002).Illegaliteit, onvrijwilligheid en minderjarigheid in de prostitutie een jaar na de opheffing van het bordeelverbod. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie.

Nederlandse grens. Vanwege strengere controles in Nederland, lijken minderjarige prostituees bijvoorbeeld vaker in België te werk gesteld te worden. Politie Geleen/Sittard geeft aan dat meisjes door hun loverboys vlak over de Belgische grens worden gebracht om daar te werken en 's nachts weer worden teruggebracht naar Nederland.

- *Registratie niet adequaat*

Het ontbreekt organisaties vaak aan registratie van contacten met prostituees en in het bijzonder van contacten met minderjarigen in de prostitutie. Wanneer een organisatie wel over een registratiesysteem beschikt, zijn gegevens vaak niet compleet. Zo ontbreekt vaak de leeftijd waarop de betreffende persoon in de prostitutie terecht is gekomen, ook als zij als minderjarige begonnen is. Dit wordt gedeeltelijk veroorzaakt door het feit dat het niet altijd mogelijk is de leeftijd te achterhalen van cliënten. Vaak zullen minderjarigen hun werkelijke leeftijd niet prijsgeven uit angst voor de politie. Anderzijds lijkt het erop dat organisaties niet de tijd en capaciteit hebben een goed registratiesysteem op te starten. Het belang hiervan wordt niet altijd onderkend door betrokken organisaties. Ook wordt de verantwoordelijkheid voor het onderhouden van een registratiesysteem afgeschoven op andere partijen. Volgens de evaluatie van het WODC bestaat bij de meeste vergunning verstrekkende afdelingen van de Nederlandse gemeenten slechts een globaal beeld van de aantallen prostituees die werkzaam zijn in de seksinrichtingen binnen de gemeentegrenzen. Benaderde GGD-en geven aan geen taak te hebben in het houden van zicht op vormen van prostitutie van minderjarigen. Zij zien dit primair als een taak van de politie.

Een respondent noemde het gebrek aan aandacht voor de problematiek bij de politie:

“Er vindt geen actief onderzoek plaats naar minderjarigen in prostitutie en handel van minderjarigen voor seksuele doeleinden door politie vanwege het gebrek aan tijd, menskracht en prioriteit.”

(hulpverleningorganisatie Rotterdam)

De laatste tijd verneemt ECPAT-NL echter van verschillende instanties die betrokken zijn bij hulpverlening en opvang van minderjarigen in de prostitutie zoals Pretty Woman en STV dat zij bezig zijn met het opzetten van een nieuw registratiesysteem. Ook de politie is hiermee bezig. De KLPD bevestigt dat men sinds 2002 bezig is met een slachtoffer-volg-systeem, waarin signalen van mensenhandel geregistreerd worden (een minderjarige in de prostitutie is zo'n signaal). Dit is echter nog niet in elke regio actief.

Inschatten leeftijd en gebruik valse documenten

Verschillende geïnterviewden die direct in contact komen met prostituees geven aan dat het moeilijk is om leeftijden van jonge prostituees precies te schatten. Vaak zien deze meiden er ouder uit en doen zij zich ook ouder voor. Dit blijkt vooral moeilijk te zijn bij meisjes van niet Nederlandse afkomst:

“Wij komen in ons werk op de Wallen meisjes tegen waarvan we vermoeden dat zij minderjarig zijn. Maar de werkelijke leeftijd van deze meisjes kunnen we niet achterhalen. Minderjarige meisjes doen zich uit angst voor de politie voor als meerderjarig.”

(hulpverleningorganisatie Amsterdam)

Respondenten vermoeden ook dat met valse identificatiebewijzen de werkelijke leeftijd van een prostituee omzeild wordt. Ook dit lijkt volgens een hulpverlener vooral het geval te zijn met West-Afrikaanse meiden.

- *Slechte bereikbaarheid hulpverlening*

Minderjarigen in de prostitutie lijken de weg naar de hulpverlening moeilijk te vinden. Enerzijds kan dit verklaard worden door het feit dat minderjarigen niet weten waar ze naartoe kunnen stappen voor hulp. Onderzoek van ECPAT-NL¹⁸ naar ervaringen van minderjarigen in de prostitutie laat zien dat jongeren wel hulp willen, maar niet weten waar deze te kunnen vinden. Er is in Nederland te weinig specifieke hulpverlening voor deze groep jongeren aanwezig. Meerdere respondenten geven aan dat er binnen de opvang te weinig capaciteit en financiering is specifiek voor de opvang van minderjarige prostituees:

“Er is te weinig plek voor opvang, te weinig capaciteit en een slechte bereikbaarheid. Er is structurele financiering nodig voor het opzetten en het continueren van opvangprogramma’s.”

(projectleider prostitutie en mensenhandel politie Den Haag)

Een hulpverlener uit Zwolle noemt ook het gebrek aan specifieke hulpverleningsmethodieken voor deze groep meisjes en dat methodiekuitwisseling tussen bestaande organisaties van groot belang is:

“Meiden worden, als ze uiteindelijk uit de prostitutie komen, zowel vrijwillig als onvrijwillig slecht begeleid. Ze zouden een goede posttrauma therapeut moeten krijgen direct na hun prostitutie ervaringen.”

(Bureau Jeugdzorg Zwolle)

Anderzijds kunnen jongeren teleurgesteld zijn in eerder ontvangen hulpverlening en daardoor niet nog eens de stap naar de hulpverlening willen maken, omdat zij er niet meer in geloven.

Wanneer hulpverleners in contact komen met mogelijke slachtoffers van prostitutie blijkt het ook moeilijk om contact te houden met deze groep. Het is vaak moeilijk voor hulpverleners het vertrouwen van een (mogelijk) slachtoffer te winnen.¹⁹

Door een respondent wordt specifiek het gebrek aan opvangmogelijkheden voor jongens in de prostitutie genoemd:

“Er is weinig passende opvang voor jongens in de prostitutie. Behalve het dak- en thuislozen circuit waar meerderjarigen met andere complexe problemen de dienst uitmaken. Ze zijn vaak net meerderjarig en kunnen nergens terecht. Ze passen niet tussen de gewone opvang. Als je ze niets kunt bieden qua opvang, is het moeilijk om het contact met ze vast te houden.”

(hulpverleningorganisatie Rotterdam)

¹⁸ ECPAT-NL(2002). Stem van slachtoffers: Ervaringen, behoeftes en aanbevelingen van risicomeiden en meiden werkzaam in de prostitutie met betrekking tot voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie. Amsterdam: ECPAT-NL.

¹⁹ Prostitutie Maatschappelijk Werk Humanitas (2002). Toelichting bij Gevaarlijke liefde. Rotterdam.

Daarnaast verdwijnen slachtoffers vaak uit het zicht van de hulpverlening vanwege verhuizingen of het verbreken van contact met hulpverlening en politie. Sommige meisjes kiezen voor de prostitutie als zij meerderjarig worden en verdwijnen daarmee uit het zicht van de hulpverlening.

- *Verskil in beleving prostitutie contacten*

Uit zichzelf doen slachtoffers vaak pas in een later stadium, als ze al meerderjarig zijn, een beroep op hulp.²⁰ Het blijkt dan vaak dat zij wel als minderjarigen al zijn begonnen, bijvoorbeeld in een privé huis of in de escort. Dit wordt bevestigd door meerdere geïnterviewde instanties. Uit onderzoek van het NISSO naar de positie van prostituees blijkt dat bijna een vijfde (19%) van de voor het onderzoek geïnterviewde prostituees als minderjarige in de prostitutie begonnen is.²¹

Dit kan te maken hebben met het feit dat sommige minderjarigen zich in eerste instantie geen slachtoffer voelen van de situatie. Wanneer een meisje bijvoorbeeld onder invloed van haar loverboy seksuele contacten heeft met anderen tegen betaling, kan zij deze diensten ervaren als een daad van liefde voor haar loverboy in plaats van gedwongen prostitutie. Het kan zijn dat zij zich pas op latere leeftijd realiseert wat er gebeurd is en hulp zal zoeken om haar ervaringen te verwerken. Zo blijkt uit onderzoek van ECPAT-NL²² dat sommige meisjes die 'vrijwillig' in de prostitutie terecht zijn gekomen, achteraf ervaren dat zij in de prostitutie gedwongen zijn door de omstandigheden en de ervaringen uit hun verleden.

Daarnaast lijken sommige jongeren niet aan te durven kloppen voor hulp. Volgens Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel (BRNM) is er een geringe bereidheid onder minderjarigen om uit te komen voor het feit dat ze werkzaam zijn in de prostitutie, zeker wanneer ze worden geëxploiteerd. Dit kan te maken hebben met gevoelens van schaamte en het taboe dat rust op prostitutie (vooral bij jongens).

*"Sommige jongeren proberen bereiken ons zelfs per hotmail om toch wat contact te hebben met de hulpverlening."
(hulpverleningorganisatie Rotterdam)*

Soms associëren minderjarigen de seksuele contacten ook niet met prostitutie. Onder zwerfjongeren en thuisloze jongeren lijkt het aanbieden van seksuele contacten een manier om aan onderdak en geld, kleding, eten en soms drugs te komen. Deze seksuele diensten worden door deze jongeren zelf niet in eerste instantie als prostitutie ervaren. Het lijkt erop dat deze groep niet afhankelijk is van een pooier en al het verdiende geld zelf kan besteden.²³

- *Lage aangiftebereidheid*

De aangiftebereidheid van slachtoffers is vaak gering. Uit loyaliteit voor haar loverboy maar ook uit angst voor represailles, kunnen slachtoffers ontkennen dat zij gedwongen worden zich te prostitueren. Minderjarigen die werken voor een pooier

²⁰ Prostitutie Maatschappelijk Werk Humanitas (2002). Toelichting bij Gevaarlijke liefde. Rotterdam.

²¹ Bureau NRM (2002). Mensenhandel; Eerste Rapportage van de Nationaal rapporteur. Den Haag: Bureau NRM

²² ECPAT-NL (2002). Stem van slachtoffers: Ervaringen, behoeftes en aanbevelingen van risicomeiden en meiden werkzaam in de prostitutie met betrekking tot voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie. Amsterdam: ECPAT-NL.

²³ Goderie, M, Spierings, F. & S. ter Woerds (2002). Illegaliteit, onvrijwilligheid en minderjarigheid in de prostitutie een jaar na de opheffing van het bordeelverbod. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie.

staan vaak onder voortdurende en uitgebreide controle, wat hen moeilijk bereikbaar maakt voor hulpverlening en politie. Wanneer hulpverleners en politie wel contact hebben met meisjes, is het moeilijk om over haar eventuele ervaringen met prostitutie te praten. Een aantal organisaties geeft aan dat meisjes niet durven te praten over hun ervaringen met prostitutie uit angst voor represailles van hun loverboy. Ze worden continue onder druk gezet door hun loverboys om niet naar buiten te treden met hun verhaal. Dit maakt het moeilijk om daadwerkelijke slachtoffers te identificeren. Het komt vaak voor dat meisjes een aangifte van gedwongen prostitutie bij de politie uiteindelijk intrekken. Het is emotioneel erg zwaar om aangifte te doen tegen je (ex-)geliefde. Het proces van afstand nemen en erover kunnen praten, is een proces dat jaren kan duren.²⁴

Slachtoffers worden tijdens het verhoor geregeld geconfronteerd met hun handelaren en pooiers. Veelal trekken zij hun klacht in omdat zij niet het vertrouwen hebben dat het daadwerkelijk tot een rechtszaak komt en omdat ze geen vertrouwen hebben in de beloofde getuigenbescherming. Vaak is er ook een minimale bescherming van de getuige aangever. Wanneer daders veroordeeld worden is de uiteindelijke straf veelal lager dan de straf die door de Officier van justitie in eerste instantie geëist is. Vaak worden zaken geseponneerd bij gebrek aan een duidelijk aanwijsbare dader. Indien het tot een strafrechtelijk onderzoek komt, volgt vaak vrijspraak wegens gebrek aan bewijs. Het perspectief voor slachtoffers om de zware strafrechtelijke procedure aan te gaan als getuige/aangever, is tot heden onvoldoende volgens een hulpverleningorganisatie uit Rotterdam.

Deze aspecten komen de bereidheid van slachtoffers om aangifte te doen niet ten goede. Volgens dezelfde organisatie kampen de diensten jeugd - en zedenzaken van de politiekorpsen met capaciteitsgebrek om degelijk onderzoek te doen naar mogelijke dwang tot prostitutie en seksueel misbruik. Zij hebben onvoldoende mogelijkheden om jongeren te motiveren tot aangifte en contact met hen te houden indien zij nog in het circuit van de handelaar c.q. verdachte vast zitten. Hierdoor krijgen de meer 'haalbare' zaken met een duidelijk aanwijsbare dader en een 'slachtoffer met aangifte' voorrang.

- *Te weinig specifieke aandacht voor minderjarigen in de prostitutie*

Wanneer hulpverleners en politie in contact komen met mogelijke slachtoffers van prostitutie, dan blijft het vaak bij vermoedens, die niet hard gemaakt kunnen worden. Dit kan met signalering, het herkennen van prostitutie bij minderjarigen door hulpverleners te maken hebben. Hulpverleners zijn niet altijd in staat signalen omtrent betrokkenheid in prostitutie te herkennen en er rechtstreeks naar te vragen:

“Herkenning van prostitutie is een probleem. Er wordt door hulpverleners in het eerste contact met jongeren te weinig gevraagd naar ervaringen met prostitutie, terwijl veel jongeren in ruil voor goederen/geld/onderdak in de prostitutie zijn beland. Bij een intake zou door de hulpverlener duidelijker gevraagd moeten worden naar de motieven om met seks geld en gunsten te verdienen. Dat dit vaak niet gebeurt, heeft ook te maken met de drempel voor professionals om zelf open over seksualiteit te praten.”

(hulpverleningorganisatie Rotterdam)

²⁴ Prostitutie Maatschappelijk Werk Humanitas (2002). Toelichting bij Gevaarlijke liefde. Rotterdam.

Uit onderzoek van Van Gelder uit 1998 blijkt dat slechts een klein aantal jongensprostituees zelf spreken van prostitutie, de standaardterm binnen instellingen. Voor veldwerkers, voorlichters en hulpverleners schept dit volgens van Gelder een communicatiekloof, wat het onderwerp moeilijk bespreekbaar maakt met jongens.²⁵

Ook de politie heeft een rol in de herkenning van de problematiek:

“Jeugd - en Zedenzaken bij de politie heeft uitbreiding nodig om kinderhandel op te sporen. Met name bij vermiste kinderen wordt er gezegd dat de jongere wel terecht zal komen, en wordt geen inzet voor opsporing gepleegd. Als minderjarigen boven een bepaalde leeftijd zijn (14-16 bijvoorbeeld) wordt snel gedacht aan weglopen ondanks vermoedens van prostitutie door familie en omstanders...De inzet van politie is niet alleen afhankelijk van de capaciteit, maar ook van de affiniteit met het onderwerp jeugdprostitutie. Politimedewerkers signaleren meer, en dragen zorg voor de slachtoffers, indien zij het noodzakelijk en belangrijk achten om onderzoek te plegen.”

(hulpverleningorganisatie Rotterdam)

Daarnaast lijkt een gebrek aan samenwerking en het nemen van verantwoordelijkheid tussen verschillende betrokken partijen te bestaan:

“Knelpunten zijn de wachtlijsten (zowel gesloten, besloten en open plaatsen) in de jeugdhulpverlening. De overheid (welzijn en justitie) is hiervoor verantwoordelijk. Nog te weinig gemeenten werken samen om het probleem aan te pakken. Sommige gemeenten ontkennen dat het probleem aanwezig is.”

(Bureau Jeugdzorg Zwolle)

4. Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers (AMA's) en prostitutie

In de jaren 90 is er in Nederland veel aandacht besteed aan verdwijningen van AMA-meisjes uit opvangcentra die later teruggevonden werden in de prostitutie.

Voorname West Afrikaanse en Chinese AMA meisjes zouden betrokken zijn bij mensenhandel en prostitutie. Nigeriaanse meisjes zouden in het land van herkomst geronseld worden door handelaren en via de AMA-procedure naar Nederland gehaald worden. Deze meisjes kregen een telefoonnummer mee van een contactpersoon die zij, eenmaal aangekomen in een Nederlands opvangcentrum moesten contacteren. Vervolgens werden deze meisjes door deze contactpersoon opgehaald uit het centrum en in de prostitutie gebracht. Terre des Hommes Nederland en het Nigeriaans Platform Nederland spraken in een rapport (1999) van 400 Nigeriaanse meisjes die in de prostitutie zijn gebracht in Nederland.

In 2002 bleef het opvallend rustig rondom dit fenomeen. Zowel vanuit hulpverleningsinstanties als in de media werd weinig aandacht besteedt aan deze groep meisjes. Reden voor ECPAT Nederland om gelijktijdig met de quickscan inzake prostitutie van minderjarigen in Nederland (2002-2003) specifiek aandacht te besteden aan deze groep minderjarigen.

²⁵ Van Gelder, P. & X. de Visser (2003). Een praktijk van anti-helden. Utrecht: Transact.

4-A AMA-meisjes in de prostitutie

Hoewel het de laatste tijd rustig lijkt rondom dit fenomeen, wordt het probleem van AMA-meisjes in de prostitutie wel degelijk gesignaleerd door de benaderde organisaties. Enkele feiten op een rij:

- Verschillende hulpverleners geven aan dat zij af en toe hulpvragen vanuit Asielzoekers centra (AZC's) en Opvangcentra (OC's) over vermoedens van AMA meisjes in de prostitutie krijgen toegespeeld. Ook krijgen hulpverleners af en toe zoekberichten van verdwenen AMA-meisjes doorgestuurd via de politie.
- PMW spreekt regelmatig (uitgeprocedeerde) AMA's en asielzoekers tijdens bezoeken aan seksbedrijven en de tippelzone in Rotterdam.²⁶
- In 2002 heeft STV 41 (12%) minderjarige meisjes geregistreerd. Deze groep kenmerkt zich door het feit dat zij vaak vanuit Nederland tijdens de asielprocedure zijn gedwongen om in Nederland en in andere landen in de prostitutie te werken. STV stelt dat AMA's een kwetsbare groep vormen. Er zijn signalen dat zij doelgericht worden opgespoord door loverboys en internationaal georganiseerde criminele netwerken om vervolgens gedwongen te worden tot prostitutie. In 2002 werden bij STV 13 vrouwen uit Azië geregistreerd. Hiervan was 80% minderjarig. De meeste meisjes kwamen uit China. Deze groep komt in eerste instantie terecht in de asielprocedures en vaak wordt pas veel later duidelijk dat zij slachtoffer zijn geworden van mensenhandel. De Chinese AMA's zijn voor het merendeel meisjes die vanuit hun dorpen geronseld zijn door zogenaamde 'reisagenten'. Het grootste deel van deze jonge vrouwen heeft niet bewust gekozen voor migratie, maar laat zich leiden door de mogelijkheid de absolute armoede te ontvluchten of ze worden daartoe aangezet door familieleden. Volgens STV bevinden deze meisjes zich voornamelijk in het gesloten Chinese prostitutiecircuit.
- Volgens Stichting Pharos is onbekend hoe groot of welk percentage van de Chinese AMA's te maken krijgt met seksueel misbruik en gedwongen prostitutie. Het blijft voornamelijk bij vermoedens en signalen die moeilijk hard te maken zijn. Uit de beschikbare gegevens kan uitsluitend geconcludeerd worden dat gedwongen prostitutie tijdens de reis en tijdens het verblijf in Nederland onder Chinese AMA's voorkomt. Onder Chinese AMA-meisjes komen relatief een hoog aantal zwangerschappen voor. Het schaarse aantal casussen dat bekend is in de opvang en hulpverlening laten zien dat ook jongens hier mee te maken kunnen krijgen.
- Volgens het Nigeriaans Platform Nederland is het aantal Nigeriaanse meisjes dat naar Nederland wordt gebracht om in de prostitutie te werken in 2001 in vergelijking met 1999 met 25% gestegen van 400 naar 500 meisjes. De meeste van deze meisjes zouden minderjarig zijn. Vanaf 2000 tot en met september 2002 heeft het Nigeriaans Platform Nederland met 121 meisjes contact gehad. Het Nigerian Platform spreekt ook over ontvoerde kinderen die in privé huizen terechtkomen. Hier zijn ook jongens bij betrokken. Overigens noemt de IND in haar cijfers inzake de instroom van meisjes AMA's van Nigeriaanse nationaliteit voor de periode 1995-2002 totaal 102 meisjes, waarvan er in die periode 41 met onbekende bestemming (MOB) zijn

²⁶ PMW (2003). Reactie van PMW t.b.v. Expertmeeting 'Kinderen in en na de asielprocedure', 25 juni 2003, Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken.

vertrokken. In 2002 alleen ging het om een instroom van 25 meisjes en hiervan verdwenen er 4 MOB.²⁷

- Asja kreeg in 2002 te maken met 7 meisjes uit Nigeria, Kameroen en Siërra Leone. Dat is 27% van het totaal aantal opgevangen meisjes in 2002. Het merendeel van de West-Afrikaanse meisjes die bij Asja binnenkomen zijn minderjarig.
- Scharlakenkoord komt af en toe Somalische meisjes tegen die het hebben over voodoo praktijken en slechte omstandigheden waarin zij moeten werken. Soms zijn deze meiden ook minderjarig.
- SAMAH schat het aantal minderjarige asielzoekers dat te maken krijgt met seksuele uitbuiting op 300 tot 500 per jaar. SAMAH is een tweedelijns organisatie en geeft geen hulpverlening. Heel af en toe krijgen ze te maken met minderjarige meisjes in de prostitutie. Vaker zijn de meisjes echter 18 tot 25 jaar. De groep minderjarigen lijkt in 2002 groter te zijn dan in 2001.
- Opvang centrum Leiden had in 2002 te maken met zes tot zeven Angolese meisjes (of meisjes die zeiden Angolees te zijn) die vermoedelijk met prostitutie te maken hadden. STV heeft in 2002 een voorlichting gegeven over seksueel misbruik en vrouwenhandel en het risico voor AMA's.
- Stichting Valentijn signaleert het probleem in 2002 minder vaak, vanwege de verlaging van de leeftijdsgrens naar 14 jaar voor opvang. In de eerste vier maanden van 2002 hebben zij bij drie meisjes vermoedens gehad dat zij betrokken waren in de prostitutie. Deze meisjes waren 12, 13 en 14 jaar oud en kwamen uit Nigeria, Liberia en Siërra Leone. Twee van deze meisjes zijn met onbekende bestemming verdwenen.

4-B Ronselmethodes

Er lijkt een verandering te zijn opgetreden in de manier hoe AMA-meisjes in de prostitutie terecht komen in Nederland. Leek het in 1999 nog voornamelijk te gaan om meisjes die in het land van herkomst geronseld werden en met behulp van de AMA-procedure Nederland werden binnengebracht, tegenwoordig lijken handelaren en pooiers andere tactieken te gebruiken om deze meisjes in de prostitutie te brengen.

- *Minder gebruik AMA-procedure*

Sinds mei 2001 volgt de Nederlandse overheid een nieuw beleid met betrekking tot de AMA-procedure. Om het aantal AMA-aanvragen te verminderen is een beleid opgesteld dat voornamelijk gericht is op terugkeer van AMA's naar het land van herkomst.²⁸

De publiciteit rondom verhandelde AMA-meisjes heeft ervoor gezorgd dat er strengere controles zijn bij de aanmeldcentra en dat er door de politie specifiek op de risicogroepen zoals West Afrikaanse meisjes gelet wordt.

Vanwege deze strengere procedures is het moeilijker voor handelaren om meisjes middels de AMA procedure naar Nederland te halen. Volgens respondenten wordt de AMA-procedure dan ook minder door handelaren gebruikt om meisjes naar Nederland te verhandelen:

²⁷ Mededeling per fax door IND, 25-8-2003.

²⁸ Wolthuis, A. & Blaak, M. (2001). Trafficking in children for sexual purposes from Eastern Europe to Western Europe. Amsterdam: ECPAT Europe Law Enforcement Group.

“ De AMA-procedure zit zo dichtgetimmerd, dat ie niet meer gebruikt kan worden door handelaren”.
(STV)

“Bij andere Opvang Centra gebeurt het nog wel, maar het lijkt erop dat de immigratiedienst omzeild wordt door handelaren. Alleen als pooiers gesnapt worden, wordt de AMA procedure nog gebruikt.”
(Stichting Valentijn)

Het aantal AMA-aanvragen is sinds het nieuwe AMA beleid sterk gedaald, van 6705 aanvragen in 2000 naar 3232 aanvragen in 2002.²⁹

Een organisatie vermeldt dat jongere AMA's (onder 15 jaar) nog wel naar Nederland worden gehaald middels de AMA procedure, omdat deze AMA's volgens het nieuwe beleid niet meteen teruggestuurd zullen worden naar het land van herkomst.

Volgens het Nigeriaans Platform Nederland zijn handelaren na de verandering van het AMA-beleid, die asiel aanvragen moeilijker maakt, overgestapt op andere manieren om meiden het land binnen te krijgen en is door Nigeriaanse meisjes in 2002 minder gebruik gemaakt van de asielprocedure dan voorheen. Ook volgens het COA komen Nigeriaanse meisjes minder binnen. Cijfers van het IND spreken dit echter tegen. Deze cijfers laten namelijk een stijging zien van het aantal Nigeriaanse AMA's sinds 2000³⁰. De cijfers van het IND zijn echter niet volledig. Er vindt alleen registratie plaats bij een daadwerkelijke aanvraag. Indien een AMA eerder verdwenen is, wordt daar geen registratie van gemaakt. Verder bevestigt het IND dat Nigeriaanse meisjes met een andere nationaliteit aanvraag hebben gedaan. Alleen wanneer daadwerkelijk het aanvraagproces gestart is, wordt de opgegeven nationaliteit nagegaan. Meerdere respondenten geven aan dat Nigeriaanse meiden zich vaker voor doen als afkomstig uit Siërra Leone of andere Afrikaanse landen in conflict en met die nationaliteit een asielaanvraag indienen.

Volgens het COA is de populatie van de AMA-opvang in de loop der jaren fors veranderd. Medio 2002 kwam de meerderheid van de AMA's en daarmee ook van de AMA-meisjes uit Angola.

In 2002 is in de registratie van STV voor het eerst een daling te zien van het aantal Chinese meisjes. Volgens STV kan deze daling het gevolg zijn van het in 2001 aangescherpte toelatingsbeleid.³¹

Het aantal asielaanvragen van Chinese AMA's is volgens de cijfers van het IND sinds 2000 drastisch gedaald.³²

Enkele respondenten zijn van mening dat handelaren de weg van de minste weerstand kiezen en gebruik maken van methodes die voorhanden zijn. Als de AMA procedure voor handelaren te riskant is om te gebruiken, zullen zij op zoek gaan naar andere mogelijkheden. Een van die mogelijkheden is het uitwijken naar andere landen. Volgens projectleider prostitutie en mensenhandel politie Den Haag is het nieuwe AMA-beleid een methode die effect heeft op het tegengaan van mensenhandel:

²⁹ IND website

³⁰ Van 10 Nigeriaanse asielaanvragen voor meisjes AMA's in 2000 naar 25 aanvragen in 2002 volgens het IND Jaarverslag 2002, www.ind.nl.

³¹ STV (2003). Jaarverslag 2002. Utrecht: STV.

³² van 942 aanvragen van Chinese AMA's in 2000 naar 177 aanvragen in 2002. Bron: IND, 2003.

“Handelaren volgen de weg van de minste weerstand. De (Nederlandse)overheid heeft met een strengere asielprocedure een extra barrière ingebouwd voor handelaren. Er komen sinds die nieuwe procedure minder AMA’s Nederland binnen. Het nieuwe beleid werkt dus waarschijnlijk. Handelaren blijven weg, ze gaan het proberen in het buitenland.”

Sommige organisaties geven inderdaad aan dat het probleem van AMA-meisjes in de prostitutie zich verplaatst heeft naar België en Groot-Brittannië, waar de asielprocedure voor AMA’s minder streng is:

“In België zijn meer prostituees uit West Afrika gaan werken nadat zij in Nederland strenger zijn gecontroleerd.”
(hulpverleningorganisatie Rotterdam)

“ Vanwege de publiciteit erom heen, gebruiken handelaren steeds minder de AMA procedure. In Engeland lijkt het meer een issue. Via Engeland komen de meisjes dan Nederland binnen”.
(Blinn)

Of met de afname van het gebruik van de AMA procedure handelaren zich helemaal niet meer met Nederland bezig houden, is volgens een aantal respondenten niet aan de orde. Handelaren zullen altijd op zoek gaan naar nieuwe manieren.

- *Illegale routes*

Volgens het Nigeriaans Platform Nederland komen Nigeriaanse meisjes nu vaker op een illegale manier Nederland binnen, zonder de asielprocedure te gebruiken. Bijvoorbeeld met behulp van valse paspoorten. Ook lijken ze vaak over land Nederland binnen te komen. Handelsroutes starten bijvoorbeeld in Marokko en via Spanje worden meisjes verder West Europa binnengebracht. Sommige meisjes gaan via Turkije en Griekenland naar Polen, en komen via Duitsland Nederland binnen. Sommige meisjes zijn in het bezit van een Europese verblijfsvergunning (Italiaans of Spaans). Een organisatie noemt ook routes vanuit Libië naar Italië, vanuit Mali naar Frankrijk en vanuit Zuid Afrika naar Nederland. Vaak zijn meisjes meer dan zes maanden onderweg en in de tussentijd worden zij blootgesteld aan geweld, verkrachtingen, of worden ze al in de transitlanden tot prostitutie gedwongen. Volgens het Nigeriaans Platform Nederland wordt de AMA procedure alleen nog gebruikt als handelaren bij deze praktijken gesnapt worden. Volgens PMW regelen handelaren valse paspoorten en andere transit routes voor nieuwe immigranten: *“De Afrikaanse vrouwen zeggen uit Sierra Leone, Liberia, Angola, Kongo, Soedan of andere landen in conflict te komen. Soms zijn ze inwoner van Groot-Brittannië of Jamaica. Dit lijkt vaak een geïnstrueerd verhaal, maar zij geven tegelijk aan de AMA- of asielprocedure doorlopen te hebben. Deze uitgeprocedeerde of afgewezen AMA’s en asielzoekers willen vaak niet terugkeren naar het herkomstland. Ze willen in Nederland blijven en hebben - eenmaal meerderjarig- vaak een verblijf op partner.”*³³

³³ PMW (2003). Reactie van PMW t.b.v. Expertmeeting ‘Kinderen in en na de asielprocedure’, 25 juni 2003, Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken.

- *AMA-meisjes als kwetsbare risicogroep voor pooiers*

Handelaren lijken zich tegenwoordig meer te richten op het ronselen van meisjes in opvangcentra in plaats van dat het opvangcentrum een tussenstation is voor verhandelde meisjes:

“Met het huidige opvangbeleid en de weinige bescherming die er is voor meisjes in de opvang, is het heel gemakkelijk voor pooiers om te ronselen.. OC Crailo is vanaf een uur of 10 in de avond gesloten. Medewerkers treffen echter vaak gaten in het hek. Voor dat hek staan ook vaak verdachte auto's met mannen erin... Het beleid rondom de opvang van AMA's (openheid van wooneenheden, weinig begeleiding, weinig leefgeld) laten misbruikers eenvoudig toe en maken AMA's kwetsbaar voor prostitutie. “

(belangenorganisatie AMA's)

“We treffen ongewenst zwangere meisjes, sommige meisjes vertonen ineens een ander gedrag, ze blijven 's nacht bijvoorbeeld weg.”

(OC Zwolle)

Door enkele organisaties wordt genoemd dat loverboys hun werkterrein hebben verlegd naar AMA-meisjes. De achtergrond en de verblijfstatus van deze groep meisjes maken dat zij perfect voldoen aan het profiel van kwetsbaar, makkelijk te verleiden 'prooi' voor loverboys:

“Via OC's en AZC's vernemen we dat mannen langs de centra rijden om jongeren op te pikken en te bezoeken. Er worden ook condooms gevonden rondom de centra.”

(Pharos)

Internationale Schakel Scholen zijn plekken waar loverboys meer gesignaleerd worden om indruk te maken op AMA-meisjes en ze te verleiden tot de prostitutie. Ook lijken pooiers zich steeds meer te gaan richten op de Kleine Woon Eenheden (KWE's). In deze huizen is minder begeleiding aanwezig waardoor er minder controle is en pooiers meer vrij spel hebben:

“De openheid van de wooneenheden en de centrale laten misbruikers relatief eenvoudig toe. De adressen van AMA-eenheden zijn eenvoudig op te zoeken via telefoonboek en stadsgids.”

(hulpverleningorganisatie Rotterdam)

Een ander fenomeen wat de laatste tijd vaker in het nieuws is, is seksueel misbruik binnen opvangcentra. In Leiden kwam bijvoorbeeld in 2002 seksueel misbruik van AMA-meisjes aan het licht, vermoedelijk gepleegd door mannelijke minderjarige asielzoekers uit hetzelfde opvangcentrum. Een aantal organisaties geïnterviewd voor dit onderzoek, spreekt dit vermoeden en de zorg ook uit:

“Daar waar AMA's worden opgevangen, niet gescheiden van elkaar, is het makkelijk voor jongens en mannen om meiden onder druk te zetten, dan wel voor prostitutie, dan wel voor misbruik.”

In een opvangplek waar jongens en meisjes door elkaar wonen, geen gescheiden slaapplekken hebben, waar weinig toezicht is door begeleiders, lijkt het risico van seksueel misbruik groot te zijn. Een organisatie spreekt van het voorkomen van 'semi prostitutie' en gelegenhedenprostitutie in opvangcentra: het verlenen van seksuele diensten voor gunsten als wat geld, macht en positie. Benadrukt wordt door de respondent dat het niet gaat om signalen met betrekking tot georganiseerde prostitutie.

Volgens een respondent is seksueel misbruik binnen opvangcentra een groeiend probleem. Intensief seksueel verkeer tussen de minderjarige bewoners en de hoge groepsdruk tussen mensen van een zelfde cultuur lijken hier mee te maken te hebben. Door een aantal organisaties wordt genoemd dat bij AMA-meisjes veelvuldig zwangerschappen voorkomen:

“Constateringen van verpleegkundigen van het Medische Orgaan Opvang Asielzoekers van ongewenste zwangerschappen bij AMA-meisjes en onduidelijkheid over wie de vader van het kind is, doen betrokkenheid in de prostitutie vermoeden.”
(Pharos)

Tussen Angolese AMA's lijkt een los seksuele moraal te heersen. Jongens en meisjes hebben onderling veel seksueel contact, ze zijn los in hun omgangsnormen met elkaar. Respondenten noemen dat ook AMA-jongens slachtoffer worden van seksuele uitbuiting.

Enkele organisaties benoemen het probleem van de 18 plussers. Zodra AMA's 18 jaar worden, hebben zij geen recht meer op woonruimte in een KWE en kunnen zij geen aanspraak meer maken op leefgeld. Ze zullen op zoek moeten gaan naar zelfstandige woonruimte. Het Parool bericht op 19 juli 2003 dat *'Twee- tot drieduizend ex-AMA's dreigen binnen enkele maanden in de illegaliteit te verdwijnen... Het COA houdt nu een 'inhaalslag achttien-plus'. Het zet uitgeprocedeerde asielzoekers na 28 dagen op straat, sinds kort ook als ze nog maar net achttien zijn.'* Zij worden op dat moment direct als volwassenen behandeld. Deze onzekere (financiële) situatie maakt deze groep extra kwetsbaar voor seksuele uitbuiting. Tevens is deze groep extra aantrekkelijk voor pooiers, vanwege het feit dat ze meerderjarig zijn en 'legaal' de prostitutie in kunnen:

“Pooiers leggen contact met het meisje op minderjarige leeftijd. Het KWE zal haar tot haar 18de jaar beschermen. Tot die tijd zullen pooiers van haar afblijven. Het meisje wordt wegwijds gemaakt in de Nederlandse samenleving en ondertussen klaargestoomd voor de prostitutie. Op het moment dat ze 18 wordt en de KWE moet verlaten slaan de pooiers hun slag.”
(KWE Rotterdam)

Zorgwekkend volgens organisaties is ook het nieuwe AMA-beleid gericht op terugkeer van AMA's naar het land van herkomst. Wanneer een AMA als 17-jarige binnenkomt, komt hij of zij sowieso niet meer in aanmerking voor een AMA-procedure. Zij worden als volwassenen behandeld en moeten terugkeren naar land van herkomst als ze 18 worden. De nieuwe vorm van opvang van AMA's in campussen en de geuite ontevredenheid van AMA's over deze opvang vergroot de kans dat AMA's er voor kiezen illegaal op straat te leven en bij gedwongen terugkeer

een illegaal verblijf in Nederland verkiezen boven terugkeer naar land van herkomst. Deze groep zal een makkelijk prooi vormen voor prostitutie en het criminele circuit. Het COA was medio 2002 bezig met het vertalen van dit nieuwe beleid naar de opvang praktijk:

“Bij de uitwerking hiervan is veel aandacht voor de veiligheid van AMA’s...om niet alleen op de centra, maar ook om de centra heen de kans op delicten te minimaliseren.”

De groep illegalen in Nederland lijkt steeds groter te worden. Volgens SAMAH gebeurt uitzetting van uitgeprocedeerde AMA’s niet. Het is zo wie zo de vraag wat er met geronselde meiden gebeurt als zij eenmaal in hun thuisland zijn teruggekeerd.

Verdwijningen uit Opvangcentra

Meisjes die middels de AMA-procedure Nederland zijn binnen gekomen (dan wel via handel, dan wel op humanitaire gronden), verdwenen op een gegeven moment uit de opvangcentra. Omdat men niet wist wat er met deze meisjes gebeurde, werden zij geregistreerd als Met Onbekende Bestemming Vertrokken (MOB). Sommige respondenten spreken van minder verdwijningen uit OC’s de laatste jaren. Volgens een respondent van een OC gaan handelaren steeds voorzichtiger te werk. Zij halen AMA-meisjes in de weekenden op uit de opvangcentra en brengen hen op zondag weer terug. De pooiers bewegen zich op die manier binnen veilige marges. Ze halen de meiden niet meer voorgoed uit het centrum, maar halen ze tijdelijk op. Ook het COA is van mening dat meisjes die in aanraking komen of betrokken zijn bij prostitutie, niet meer met onbekende bestemming verdwijnen:

“Het gaat niet om meisjes die via de asielprocedure Nederland binnenkomen om vervolgens met onbekende bestemming te verdwijnen, maar om AMA’s die in de opvang verblijven en ook blijven. Al dan niet samenhangend met de zogenaamde loverboys”

Volgens Defence for Children International Nederland vertrekt echter nog steeds een groot aantal AMA’s met onbekende bestemming. Doordat er geen goede registratie hiervan plaatsvindt, is het onduidelijk hoe groot het aantal AMA’s is dat verdwijnt. Volgens een hulpverleningorganisatie in Rotterdam is onbekend hoeveel uitgeprocedeerde of afgewezen minderjarigen in Nederland in de illegaliteit leven. Het aantal geregistreerde vermiste AMA’s in 2002 was 156. Een groter aantal zou rondzwerven of terecht komen in het illegale circuit, waaronder de prostitutie. Niet alle vermiste AMA’s worden geregistreerd als MOB.³⁴ Volgens SAMAH is de verdwijning van AMA’s uit OC’s een toenemend landelijk fenomeen:

“Van de meeste verdwenen AMA’s wordt niets meer gehoord. Ze komen veelal in illegale circuits zoals mensenhandel en prostitutie terecht.”

4-C Knelpunten

³⁴ PMW (2003). Reactie van PMW t.b.v. Expertmeeting ‘Kinderen in en na de asielprocedure’, 25 juni 2003, Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken.

Ook met betrekking tot AMA's kunnen organisaties geen cijfers noemen over het aantal dat in de prostitutie geraakt. De knelpunten die zijn beschreven met betrekking tot het ontbreken van cijfers over minderjarigen in de prostitutie (zie 3-C) lijken ook van toepassing te zijn op de groep AMA's. Deze punten komen hieronder aan bod.

- *Verschuiving van minderjarigen naar het illegale prostitutie circuit*

Het fenomeen van verplaatsing van minderjarigen naar de illegale prostitutie sector is ook van toepassing op de groep AMA's. De meeste Nigeriaanse meisjes werken in Nederland in de straatprostitutie (Amsterdam en Rotterdam) en in Nigeriaanse privé-huizen. Ook worden meisjes gesignaleerd op de weg van het Sloterdijk station naar het Centraal Station. Verder werken meisjes via escortdiensten, Nigeriaanse restaurants of bij klanten thuis.³⁵ Volgens een hulpverleningsinstantie in Rotterdam hebben de meeste illegale vrouwen in Rotterdam zich verplaatst naar randgemeenten, waar minder controle is op illegaliteit, en naar privé-huizen en escort services in Rotterdam die snel verdwijnen als zij opgemerkt zijn door controlerende instanties. Volgens de respondent is het in Rotterdam makkelijk om illegaal te werken. De politie controleert wisselvallig en sommige buurten helemaal niet. Op de tippelzone wordt niet actief gecontroleerd op illegaliteit. Zij treffen wekelijks een aantal (uitgeprocedeerde) vrouwen op de tippelzone die de asielprocedure heeft doorlopen en illegaal in Nederland verblijft. Vaak zijn zij als AMA Nederland binnengekomen. Het is niet duidelijk of deze groep voor zichzelf werkt of gedwongen werkt. Volgens deze organisatie was de groep West Afrikaanse meisjes en vrouwen enkele jaren geleden echter groter dan nu. De uitgeprocedeerde groep ziet prostitutie als enige manier om te overleven en in Nederland te kunnen blijven. Een andere hulpverleningorganisatie uit Den Haag die veelal op straat werkt, constateert dat illegale vrouwen en meisjes sinds de opheffing van het bordeelverbod meer werkzaam zijn in illegale circuits en op plekken waar minder controle plaatsvindt. Volgens deze organisatie was de opzet van de wet Opheffing Bordeelverbod om illegalen in de prostitutie te weren, maar dat is volgens hen duidelijk niet gelukt:

“De groep illegale vrouwen in de Nederlandse prostitutie lijkt steeds groter te worden.”

Daarnaast worden illegale prostituees veelvuldig verplaatst van de ene stad naar de andere en zelfs naar andere West Europese landen. Vaak hebben verhandelde meisjes al een heel traject doorlopen in andere landen (zoals België, Italië en Groot Britannië), alvorens zij in Nederland te werk gesteld worden. Volgens het Nigeriaans Platform Nederland worden meiden veelvuldig verplaatst naar andere Europese landen als Duitsland, België en Italië. Ook worden AMA's in de weekenden via grensgebieden naar België en Duitsland verplaatst om daar te werken. Volgens een respondent worden AMA-meisjes tegenwoordig vanwege de moeilijke asielprocedure in Nederland vaker naar België verhandeld.

Deze verschuiving lijkt een gevolg van de opheffing bordeelverbod. Anderzijds heeft de opheffing van het bordeelverbod en de liberale denkwijze over prostitutie, volgens een organisatie er juist voor gezorgd dat meisjes in Nigeria een te idealistisch beeld hebben van prostitutie in Nederland. Hoewel veel Nigeriaanse meisjes zich inmiddels bewust zijn van de gevaren van prostitutie en mensenhandel, ze lijken zich niet

³⁵ Nigeriaans Platform Nederland (2002). Handel in Nigeriaanse meisjes naar Nederland. Amsterdam: Nigeriaans Platform Nederland.

bewust te zijn van de barre en gedwongen omstandigheden waarin ze in Nederland terechtkomen.

- *Registratie niet adequaat*

Een groot knelpunt bij AMA's die mogelijk in de prostitutie verdwenen zijn is het registratiesysteem. Wat ontbreekt, is de registratie van verdwenen AMA's, ook van degene die vermoedelijk in de prostitutie terecht zijn gekomen:

“Eigenlijk is het de taak van voogdij instelling NIDOS om deze groep te registreren, maar zij houden het niet bij. AMA's die verdwijnen worden geregistreerd als 'vertrokken met onbekende bestemming' (MOB). Als een meisje verdwenen is wil dit niet zeggen dat ze in de prostitutie terecht is gekomen. Maar het is wel van belang dit te registreren voor een betere follow-up. Zo kan bijvoorbeeld het percentage verdwenen meisjes ten opzichte van jongens wel iets zeggen over wat er met deze meisjes gebeurd kan zijn.”

Het is echter moeilijk om het aantal vermisten bij te houden vanwege privacy regelgeving en het gebrek aan samenwerking met politie. Enkele organisaties noemen ook het feit dat de verdwijning van een AMA geen prioriteit krijgt van politie. Een ander probleem bij de registratie van AMA's in de prostitutie is het feit dat hun identiteit vaak onduidelijk blijft:

'Meisjes die via de AMA procedure Nederland binnenkomen, kunnen zich voordoen alsof ze uit een ander land komen dan waar ze geboren zijn. Zo wordt bijvoorbeeld vermeld dat ze uit oorlogsgebieden als Liberia en Siërra Leone komen, terwijl ze uit Nigeria of Ghana komen. Hiermee hopen zij hun kans op een verblijfsvergunning te vergroten.'
(hulpverleningorganisatie Rotterdam)

- *Inschatten leeftijd en gebruik valse documenten*

Zoals eerder is vermeld, is het voor instanties vooral moeilijk om de leeftijd van niet Nederlandse prostituees vast te stellen:

“We treffen veel Afrikaanse meiden die zeggen 22 – 25 jaar oud te zijn, maar de leeftijd is moeilijk te schatten. Vaak hebben ze ook valse papieren.”
(hulpverleningorganisatie Amsterdam)

Bij aanvraag van de AMA-procedure blijkt soms dat door aanvragers een jongere leeftijd wordt opgegeven (onder de 18 jaar) dan de werkelijke leeftijd. In onderzoek van de KLPD³⁶ wordt gesteld:

“Onder de minderjarige slachtoffers van grensoverschrijdende mensenhandel bevinden zich naar verhouding veel AMA's. In hoeverre deze AMA's echt minderjarig zijn, is door de politie moeilijk vast te stellen... Sommige AMA's geven in Nederland aan minderjarig te zijn en in België meerderjarig, afhankelijk van de geldende regels voor asielprocedure en werk - en verblijfvergunningen.”

³⁶ E.M.H. van Dijk (2002). Mensenhandel in Nederland: 1997 – 2000. Zoetermeer: KLPD.

De laatste jaren wordt er bij de aanvraag van een AMA- aanvraag meer aandacht aan de werkelijke leeftijd geschonken. Een middel dat daartoe ingezet wordt is het verrichten van een botonderzoek. Het kan echter nog steeds zijn dat AMA's zich jonger voordoen dan ze zijn en dat op het moment dat ze in de prostitutie geraken niet minderjarig zijn.

- *Slechte bereikbaarheid hulpverlening*

Bereikbaarheid van hulpverlening kan voor minderjarige slachtoffers van prostitutie die de Nederlandse cultuur en hulpverlening niet kennen, extra moeilijk zijn.

Het door het Nigeriaans Platform Nederland geschatte aantal in de prostitutie betrokken Nigeriaanse meisjes lijkt niet overeen te komen met het aantal dat gesignaleerd wordt door de Nederlandse hulpverlening. Volgens het Platform zijn Nigeriaanse meisjes echter voor reguliere instellingen vaak onbereikbaar.

Handelaren prenten de meisjes namelijk in dat Nederlandse hulpinstanties samenwerken met de politie, die hen terug zal sturen naar Nigeria zodra ze zich zullen melden.

Onbekendheid met de Westerse cultuur heeft kan tot gevolg hebben dat meisjes de hulpverlening niet vertrouwen:

“De groep Chinese meisjes kenmerkt zich door het feit dat zij vaak totaal onbekend zijn met de Westerse maatschappij. Daardoor kunnen zij moeilijk hun positie bepalen en de gevolgen van hun keuzes inschatten. Anderzijds zijn zij door hun jonge leeftijd vaak niet toegerust met die vaardigheden waarmee zij zelfstandig kunnen overleven. Dit vergroot hun angst en onrust gevoelens. Deze groep heeft vaak een groot wantrouwen naar hulpverlenende instanties.”³⁷

- *Verskil in beleving prostitutie contacten*

Bij deze groep minderjarigen kan ook verwacht worden dat zij niet snel zullen uitkomen voor eventuele ervaringen met prostitutie. Zij zijn bijvoorbeeld bang voor stigmatisering en veroordelingen, in het bijzonder door landgenoten:

“Het is alleen in de praktijk zo dat er soms wel vermoedens zijn, maar dat de bewijzen ontbreken en dat er door de AMA's zelf niet over gesproken wordt...Het blijkt erg moeilijk om een vinger achter zaken te krijgen die zich mogelijk afspelen op het illegale vlak. Eventuele slachtoffers in kwestie zullen informatie niet gemakkelijk prijsgeven.”

(medewerker COA)

Cultuurspecifieke achtergronden om over seksualiteit te praten en onwetendheid bij Nederlandse hulpverleners hierover kunnen dit nog eens bemoeilijken.

Tevens wordt door enkele respondenten gemeld dat sommige uitgeprocedeerde AMA's een illegaal leven in Nederland verkiezen boven terugkeer naar land van herkomst, vaak vanwege de schrijnende omstandigheden in het thuisland:

“...het betreft ondernemende jonge vrouwen of mannen die de economische situatie van zichzelf en hun familie willen verbeteren. Vaak ook zijn zij erop uit gestuurd om

³⁷ STV (2003). Jaarverslag 2002. Utrecht: STV.

geld te verdienen in het Westen en kunnen zij niet platzak terugkeren, mede omdat er nog schulden openstaan bij handelaren.”

Voor deze groep kan prostitutie een middel zijn om te overleven. Culturele betekenissen van het hebben van seksuele contacten in ruil voor geld kunnen ervoor zorgen dat een buitenlandse jongere die zich prostitueert zichzelf niet als prostituee ziet die uitgebuit wordt.

- *Lage aangiftebereidheid*

Buitenlandse slachtoffers van mensenhandel hebben in Nederland de mogelijkheid in aanmerking te komen voor de B9 procedure indien zij aangifte doen van mensenhandel. Medewerking van slachtoffers als getuigen in rechtszaken tegen mensenhandelaren is van groot belang om netwerken van handelaren te kunnen opsporen. Slachtoffers hebben na aangifte tijdens de procedure recht op verblijf in Nederland. Op humanitaire gronden is het zelfs mogelijk om een vaste verblijfsvergunning te krijgen. Volgens sommige respondenten wordt misbruik gemaakt van deze verblijfsvergunning op humanitaire gronden door exploitanten. Voor een bepaald bedrag worden vrouwen dan geholpen bij hun aanvraag van een vergunning tot verblijf op humanitaire gronden. Een respondent noemt dat de politie vreest dat slachtoffers deze maatregel zouden misbruiken. Volgens een andere organisatie is het een misverstand dat vrouwen aangifte zouden doen om een verblijfsvergunning te kunnen krijgen.

Vergunningen tot verblijf op humanitaire gronden worden volgens een hulpverleningorganisatie uit Rotterdam echter nauwelijks verstrekt. Het aantonen van represailles en vervolging in land van herkomst is namelijk heel moeilijk. Er is tot nu toe nog weinig gebruik gemaakt van de B9 procedure door minderjarigen. Meisjes zijn te bang voor represailles van de handelaar, willen niet terugkeren naar het land van herkomst of willen niet geconfronteerd worden met de emotionele druk. Overigens is voor vervolging van mensenhandel geen klacht nodig van een slachtoffer. De praktijk laat echter zien dat nauwelijks tot vervolging wordt overgegaan zonder klacht. Ook wordt niet altijd gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot bedenktijd (drie maanden). Voorlichting aan slachtoffers over de B9 door politie lijkt niet voldoende te zijn. Slachtoffers die in afwachting van het proces tijdelijk in Nederland mogen verblijven wordt weinig geboden. Zij mogen niet werken en kunnen niet naar school. Voor een aantal slachtoffers lijkt de stap terug naar prostitutie (illegaal) een betere optie. Soms verlenen (mogelijke) slachtoffers ook geen medewerking zoals blijkt uit de ervaring van OC Leiden:

“Bij vermoedens van prostitutie wordt de informatie altijd doorgespeeld naar de Vreemdelingen Dienst (VD). De meisjes zijn daar echter achter gekomen en vertelden daarom niets meer. Het onderzoek van de VD is daarom stilgelegd en er wordt nu op een andere manier geprobeerd onderzoek te doen.”

- *Te weinig specifiek aandacht voor minderjarigheid en prostitutie*

Ook bij deze groep minderjarigen speelt het probleem van signalering door hulpverlening en politie van betrokkenheid in prostitutie. AMA's kampen in eerste instantie met het probleem van het bemachtigen van een verblijfsvergunning. Er wordt door hulpverleners vaak geen specifieke aandacht besteed aan de mogelijkheid van betrokkenheid bij handel en prostitutie. Bij deze groep kan het

probleem van signalering vanwege cultuurspecifieke uitingen en taalproblemen zelfs nog groter zijn dan bij Nederlandse meisjes.
Ook bij AMA's blijft het vaak bij vermoedens van betrokkenheid in prostitutie. Verdwijningen, het wegblijven in de nacht, ongewenste zwangerschappen en abortussen doen hulpverleners en OC personeel vermoeden dat er problemen spelen met betrekking tot (gedwongen) prostitutie:

“Bij signalen en vermoedens van seksueel geweld of prostitutie (bij Chinese AMA's) blijkt het voor de begeleiders meestal moeilijk om dit bij de betrokken jongere bespreekbaar te maken. In de begeleiding blijft het dan vaak bij een vermoeden.”

Verpleegkundigen van MOA's signaleren vaak tienerzwangerschappen. Omdat het gaat om meisjes die sowieso in een moeilijke situatie zitten vanwege de aanvraag van asiel, krijgen medewerkers de opdracht niet te veel door te vragen over het verleden van deze meisjes. Eerste prioriteit is de status, dan pas de traumatische ervaringen waar zij eventueel mee te maken hebben gehad voor, tijdens en na de reis. Volgens Pharos zijn er onder Chinese AMA-meisjes een relatief hoog aantal zwangerschappen. Dit kan duiden op seksueel geweld. Maar daarnaast wordt gespeculeerd door begeleiders en andere betrokkenen dat Chinese meisjes bewust zwanger worden omdat zij ervan uitgaan dat zo de kans om teruggestuurd te worden naar China kleiner is. Ook wordt verondersteld dat Chinese AMA's onvoldoende voorzorgsmaatregelen nemen om zwangerschappen te voorkomen omdat zij onvoldoende seksueel voorgelicht zouden zijn.

Ook STV benoemt het feit dat vaak bij niet Nederlandse slachtoffers van mensenhandel allereerst de vreemdelingen status als probleem wordt gezien en dan pas de mogelijke betrokkenheid bij prostitutie. Volgens enkele respondenten is er te weinig aandacht vanuit opvanginstaties voor het risico van AMA's op seksuele uitbuiting:

“Preventie van seksuele uitbuiting van AMA's is afhankelijk van de affiniteit van medewerkers AZC's en KWE's met de problematiek. Het toezicht op de jongeren en de ruimte voor begeleiding van risicjongeren is minimaal.”
(hulpverleningorganisatie Rotterdam)

Bij Stichting Valentijn worden meisjes uit risicolanden als Siërra Leone, Nigeria en Liberia bij binnenkomst wel gecontroleerd op betrokkenheid bij mensenhandel en prostitutie.

Het COA en het NIDOS hebben volgens een respondent een taak in de preventie van jongerenprostitutie in OC's en AZC's, maar het bestaan van handel voor seksuele doeleinden en het risico van AMA's hierop lijkt eerder ontkend te worden door beleidsmakers dan erkend.

Volgens Pharos is het COA terughoudend in het benoemen van de problematiek en het meewerken aan oplossingen. Deze aandacht lijkt wel steeds groter te worden. Er vinden meerdere onderzoeken plaats en er wordt aandacht besteedt aan gescheiden vrouwenplekken. Volgens het COA is er op de centra veel aandacht voor eventueel misbruik van AMA's. Middels centraal beleid is geregeld dat van elke AMA afdeling een aantal medewerkers deel kunnen nemen aan een door Stichting Pharos georganiseerde training over seksuele voorlichting aan vluchtelingenjongeren. De bedoeling is dat op AMA afdelingen het onderwerp seksualiteit in al zijn aspecten bespreekbaar(der) wordt en er op die manier ook meer openheid ontstaat vanuit de

AMA's. Verder worden er diverse zaken ondernomen om de veiligheid van AMA's zo optimaal mogelijk te waarborgen. Daar onder vallen zaken als toezicht, lokale samenwerking met de Vreemdelingendienst, zedenpolitie en Jeugdzorg en het hanteren van huisregels omtrent bezoekers en tijden van verplicht terug op het centrum moeten zijn. Een respondent noemt dat ook in opvangcentra voor prostituees kennis moet zijn over AMA's.

Ondanks dat het COA meer aandacht aan veiligheid van AMA's besteedt, lijkt volgens een hulpverleningorganisatie uit Rotterdam de aanpak van AMA's in de prostitutie afhankelijk te zijn van de plaatselijke aanpak.

Bij niet Nederlandse slachtoffers van mensenhandel is een gezamenlijke aanpak van groot belang. Het lijkt te schorten aan samenwerking tussen verschillende betrokken partijen. Zo ondervindt een hulpverleningorganisatie uit Rotterdam met alle ambassades, met name de Oost Europese een gebrek aan medewerking voor cliënten. Dit bekent vaak een moeizame procedure bijvoorbeeld voor het verkrijgen van een nieuw paspoort.

5 Conclusies en aanbevelingen

Uit de gegevens afkomstig uit de interviews met respondenten en de bij deze quickscan meegenomen onderzoeksrapporten en jaarverslagen blijkt dat volgens de meeste organisaties minderjarigheid binnen het prostitutie aanbod een bestaand probleem is. Organisaties geven aan dat het uiterst moeilijk is om cijfers te geven over het aantal minderjarigen betrokken in de prostitutie. De meeste respondenten geven aan dat het probleem van minderjarigen in de prostitutie groter is dan zij op basis van hun jaarcijfers registreren. De jaarcijfers lijken geen volledig beeld te geven van het werkelijke aantal minderjarige prostituees in Nederland. Het overgrote deel van de organisaties ervaart minderjarigheid in prostitutie als een probleem dat specifieke aandacht behoeft. Sommige organisaties geven zelfs aan dat het probleem groeiende is. Vanuit verschillende gemeentes in Nederland komen signalen dat zij de problematiek erkennen en er iets tegen willen doen. Ook de aandacht voor de problematiek is groeiende in Nederland.

Het lijkt erop dat het probleem nog steeds bestaat ondanks de Wet Opheffing Bordeelverbod. Dat is ook wat het WODC concludeert in het evaluatie rapport van de wet opheffing bordeelverbod: *“uit het deelonderzoek ‘onvrijwilligheid, minderjarigheid en illegaliteit’ blijkt dat onvrijwilligheid, minderjarigheid en ook illegaliteit in de prostitutie in ieder geval in de niet gereguleerde sector ruim een jaar na de wetswijziging beslist geen uitzonderingen zijn”*.

Minderjarige prostituees kunnen grofweg in vijf groepen onderscheiden worden:

1. Nederlandse slachtoffers van loverboys, voornamelijk Nederlandse, Marokkaanse en Turkse meisjes.
2. Illegale minderjarigen, voornamelijk Oost Europese jongeren die via mensenhandel Nederland zijn binnengekomen.
3. Gelegenheidsprostitutie onder zwerf - en thuisloze jongeren en illegaal in Nederland verblijvende jongeren
4. Jongens, zij lijken vaker zelfstandig, dus zonder pooier te werken. Bij deze groep gaat het voornamelijk om Nederlandse, allochtone en Oost Europese jongens.
5. AMA's, een groep die in deze quickscan specifieke aandacht krijgt. Een gedeelte van deze groep is slachtoffer van mensenhandel. De AMA-procedure lijkt vanwege

strengere controles en AMA-beleid minder gebruikt te worden door handelaren om hun slachtoffers Nederland binnen te krijgen. Het probleem lijkt zich verplaatst te hebben naar België en Groot Britannië waar de AMA-procedures minder streng zijn. AMA's worden dan vanuit die landen alsnog naar Nederland gehaald. Het lijkt erop dat handelaren meisjes uit voornamelijk West Afrika vaker op een illegale manier naar Nederland verhandelen. Zij gebruiken routes over land om meisjes naar Europa en uiteindelijk Nederland te halen. Ook maken zij gebruik van valse paspoorten en laten ze slachtoffers via andere routes vliegen, die minder bekend staan als gebruikt te worden door mensenhandelaren. AMA's lijken een meer kwetsbare groep te worden voor seksuele uitbuiting. Het lijkt erop dat AMA's de laatste jaren meer in hun asielprocedure in de prostitutie terecht komen. Zij worden (door loverboys) geronseld in OC's, KWE's en Internationale Schakel Klassen. De onveiligheid in OC's (geen gescheiden slaapplekken, weinig toezicht) lijkt het risico van AMA's op seksuele uitbuiting te vergroten. Wanneer AMA's 18 worden komen zij op straat te staan, zonder woonruimte en zonder leefgeld. Het nieuwe terugkeerbeleid, waardoor 18 plussers moeten terugkeren heeft tot gevolg dat veel ex-AMA's die een illegaal leven in Nederland verkiezen boven terugkeer op straat komen te leven. Dit maakt deze groep uiterst kwetsbaar voor seksuele uitbuiting.

Aanbevelingen

In deze quickscan komen een aantal aanbevelingen naar voren die hieronder worden besproken:

1. Vergroten bereikbaarheid slachtoffers

Vanwege strengere controles door politie en exploitanten als gevolg van de Wet Opheffing Bordeelverbod op de leeftijd van prostituees, verplaatst prostitutie van minderjarigen zich naar het illegale circuit zoals mobiele prostitutie, privé huizen, escort, achteraf-kamertjes, hotels, parkeerplaatsen en via GSM en Internet. Hierdoor lijken minderjarige slachtoffers van prostitutie minder bereikbaar te zijn voor hulpverleners en politie. Er moet gedegen onderzoek gedaan worden naar prostitutie van minderjarigen in het illegale gedeelte van de prostitutie-sector.

2. Opzetten registratie systemen

Registratie van minderjarigen in de prostitutie is niet adequaat. Het ontbreekt hulporganisaties en politie vaak aan systematische registratie en gegevens zijn vaak niet compleet. Een groot probleem bij AMA-meisjes in de prostitutie is het gebrek aan registratie van meisjes die uit OC's en KWE's verdwijnen. Er zou een landelijk registratiesysteem moeten komen, waarbij samenwerking tussen overheid, politie en hulpverlening vereist is.

3. In kaart brengen ronselmethodes van handelaren en pooiers

Pooiers en handelaren lijken continue in te spelen op de ontwikkelingen binnen het prostitutiebeleid, het asielzoekersbeleid en wetgeving. Zij veranderen hun manieren van ronselen, het verhandelen van slachtoffers en het tewerk stellen van slachtoffers. Pooiers lijken rekening te houden met de leeftijd van prostituees en laten hen pas werken in de legale prostitutiesector als zij meerderjarig zijn. Daarnaast blijkt dat minderjarigen snel wisselen van werkplek en verplaatst worden, niet alleen binnen Nederland maar ook daarbuiten. Dit is ook van toepassing op de specifieke groep van AMA-meisjes en meisjes die via illegale routes naar Nederland zijn verhandeld. Er moet meer zicht komen op de criminele

netwerken betrokken bij handel en prostitutie van minderjarigen om vervolging van daders te kunnen vergroten en beleid continue te kunnen afstemmen op de grillen van de pooiers en handelaren. Prostitutie van minderjarigen en mensenhandel moet door politie landelijk, maar ook in de regio, aangepakt worden als georganiseerde criminaliteit, met meer aandacht voor bescherming van slachtoffers en getuigen.

4. Vergroten bereikbaarheid hulpverlening

Minderjarigen in de prostitutie lijken de weg naar de hulpverlening moeilijk te vinden. Enerzijds omdat ze niet weten waar naar toe te gaan, anderzijds vanwege teleurstelling en wantrouwen naar de hulpverlening toe. Er is te weinig specifieke hulpverlening voor deze groep voorhanden. Bij AMA-meisjes lijkt dit probleem vanwege onbekendheid met de Nederlandse hulpverlening en cultuur extra te spelen. Er moeten meer specifieke preventie, opvang en hulpverleningprojecten ontwikkeld worden, rekening houdend met een cultuurspecifieke aanpak.

5. Aangiftebereidheid moet vergroot worden

Er is onder minderjarige slachtoffers van prostitutie een lage aangiftebereidheid vanwege angst bij slachtoffers voor represailles of uit liefde voor een loverboy. De daadwerkelijke straf die daders krijgen ligt vaak onder de strafmaat. Daarnaast is er vaak een minimale bescherming van de getuigen. Buitenlandse slachtoffers van mensenhandel kunnen in aanmerking komen voor de B9 procedure, die na aangifte een tijdelijk verblijf in Nederland rechtvaardigt. Er wordt door buitenlandse minderjarigen weinig gebruik gemaakt van deze procedures voornamelijk uit angst voor represailles van de handelaar, de emotionele lading en het feit dat ze niet willen terugkeren naar het land van herkomst. Slachtoffers die aangifte doen moeten beter beschermd worden en de mogelijkheden om veilig in Nederland te kunnen blijven moeten worden vergroot. Daarnaast moeten straffen voor daders verhoogd worden en toepassing van de pluk-ze wetgeving geïntensiveerd worden.

6. Aandacht bij hulpverlening en politie voor problematiek

Herkenning van prostitutie van minderjarigen is laag, er is te weinig specifieke aandacht voor deze problematiek bij hulpverlening en politie. Bij niet Nederlandse slachtoffers lijkt dit probleem extra te spelen vanwege culturele verschillen. Eerste prioriteit voor deze groep is vaak de verblijfsstatus, dan pas de traumatische ervaringen waar zij eventueel mee te maken hebben. Betrokken partijen dienen op de hoogte te zijn van signalen van betrokkenheid in de prostitutie. Hiervoor moet structureel aandacht komen in opleidingen. Prostituees zoeken vaak pas hulp als ze meerderjarig zijn, maar blijken dikwijls als minderjarige begonnen te zijn. Dit kan verklaard vanwege het feit dat sommige minderjarigen zich in eerste instantie geen slachtoffer voelen, of omdat ze seksuele contacten tegen betaling niet als prostitutie ervaren. Daarnaast kan de stap voor minderjarigen om hulp te zoeken ook te groot zijn, voornamelijk vanwege schaamte gevoelens. Cultuurspecifieke ideeën over seksualiteit en prostitutie kunnen dit probleem bij AMA-meisjes vergroten. Kennis hierover en herkenning hiervan door politie en hulpverleners is van groot belang bij de onderkenning van betrokkenheid van bijvoorbeeld een AMA bij prostitutie. Daarnaast is het van belang voor een positieve attitude ten opzichte van deze groep extra kwetsbare minderjarigen.

7. *Gedegen onderzoek naar de situatie van minderjarigen in prostitutie*
ECPAT-NL concludeert uit deze quickscan dat grootschalig, diepgaand onderzoek nuttig en nodig is om de situatie van minderjarigen in de prostitutie in Nederland in kaart te brengen. Hierbij moet aandacht besteedt worden aan de verschillende groepen minderjarigen, met name AMA's en ook jongens. Diepgaand onderzoek zal een meer gedetailleerde beschrijving van de situatie van prostitutie van minderjarigen in Nederland opleveren. Deze gegevens kunnen dan dienen als een nulmeting, waarmee monitoring van bijvoorbeeld het effect van de Wet Opheffing Bordeelverbod zal worden vergemakkelijkt. Gedegen kennis van de situatie van minderjarigen in de prostitutie zal helpen bij de opvang en reïntegratie van minderjarige prostituees en is een absolute voorwaarde om te komen tot adequate preventiemaatregelen. Gegevens die uit een dergelijk grootschalig onderzoek komen kunnen helpen bij het in kaart brengen van de ronselmethodes en werkwijzen van handelaren en pooiers en de aangiftemogelijkheden voor slachtoffers vergroten. Dit zal weer de kans op vervolging van daders vergroten. Het kan de opzet van registratiesystemen van minderjarigheid in prostitutie vergemakkelijken. Het zal de bereikbaarheid van minderjarige prostituees voor hulpverlening en politie vergroten en specifieke aanbevelingen opleveren voor verbetering van signalering. Tenslotte kunnen met de gegevens van een degelijk onderzoek de verantwoordelijkheden van verschillende betrokken partijen zoals hulpverlening, overheid en politie duidelijker onderscheiden worden en kunnen deze partijen hun acties en beleid adequater afstemmen op de werkelijkheid. Dit met als doel om minderjarige prostituees adequaat te kunnen helpen en risicojongeren te kunnen beschermen tegen de gevaren van seksuele uitbuiting. Juist omdat prostitutie van minderjarigen zich in het verborgene afspeelt vraagt een dergelijk onderzoek een grote inzet. ECPAT-NL realiseert zich de inspanningen, tijd en geld die het zal vergen en onderstreept daarom het belang van een landelijk onderzoek waar verschillende betrokken partijen hun verantwoordelijkheid en bijdrage in moeten onderkennen. Aangezien het gaat om een landelijk probleem met internationale uitstraling is het evident dat de Nederlandse overheid een leidende rol moet spelen.

Bijlage I Lijst benaderde organisaties

Hulpverleningorganisaties

Bureau Jeugdzorg Zwolle
SHOP (Stichting Hulpverlening Opvang Prostituees) Den Haag (samengaan van Stichting Prostitutie Projecten Den Haag en Stichting HAJ)
Prostitutie Maatschappelijk Werk Humanitas Rotterdam
Scharlakenkoord, Amsterdam
Pretty Woman, Utrecht
Asja, Leeuwarden
Nigeriaans Platform, Amsterdam
Roggeveen, Amsterdam
Protocol 13, Utrecht
Centrum 45, Oegstgeest

Opvang asielzoekers

OC Leiden
COA Rijswijk
Stichting Valentijn,
Kleine Woon Eenheid, Rotterdam
OC Oisterwijk
OC Den Haag
OC Schalkhaar
OC Zwolle

Belangenorganisaties

SAMAH, Amsterdam

Tweedelijns hulp organisaties, beleid en onderzoek

IVOM (Instituut voor Volksgezondheid en maatschappelijke Ontwikkeling), Assen (inmiddels opgeheven)
Gemeente Zwolle
Transact, Utrecht
Steunpunt Seksueel Geweld Amsterdam
Steunpunt Seksueel Geweld Den Haag
Rutgers-Nisso Groep, Utrecht
ENOVA Emancipatie Adviesbureau, Assen
Mr. de Graafstichting, Amsterdam
Pharos, kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid
Nidos, Utrecht

Politie

Projectleider prostitutie en mensenhandel, Den Haag
Politie Geleen/Sittard
KLPD, Unit Mensenhandel, Zoetermeer

Overig

Blinn , Amsterdam
Terre des Hommes, Den Haag

Bijlage II Geraadpleegde onderzoeksrapporten en publicaties

- Bureau NRM (2002). Mensenhandel; Eerste rapportage van de Nationaal Rapporteur. Den Haag: Bureau NRM.
- Bureau Terpstra & Van Dijke (2002). Asja opvangvoorziening: Eindverslag. Leeuwarden: Stichting Blijf van m'n Lijf.
- Bureau Terpstra & Van Dijke (2002). Asja opvangvoorziening: Eindverslag. Leeuwarden: Stichting Blijf van m'n Lijf.
- Daalder, A.L. (2002). Het bordeelverbod opgeheven: prostitutie in 2000-2001. Den Haag: WODC.
- ECPAT-NL(2002). Stem van slachtoffers: Ervaringen, behoeftes en aanbevelingen van risicomeiden en meiden werkzaam in de prostitutie met betrekking tot voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie. Amsterdam: ECPAT-NL.
- ECPAT Nederland (2001). Informatiemap Commerciële seksuele uitbuiting van kinderen: een wereldwijd probleem. Nijmegen: ECPAT-NL.
- Goderie, M, Spierings, F. & S. ter Woerds (2002). Illegaliteit, onvrijwilligheid en minderjarigheid in de prostitutie een jaar na de opheffing van het bordeelverbod. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie.
- Hopkins, R. & Nijboer, J. (2003) research based on case studies of victims of trafficking in human beings in three EÜ Member States, i.e. Belgium, Italy and The Netherlands: Country report The Netherlands. Amsterdam: De Rode Draad
- Horn, J.E. van, Bullens, R.A.R., Doreleijers, Th.A.H. & Jägers, M (2002). Aard en omvang seksueel misbruik en prostitutie minderjarige allochtone jongens: een verkennend onderzoek. Amsterdam: Fora, VU Amsterdam.
- Nigeriaans Platform Nederland (2002). Handel in Nigeriaanse meisjes naar Nederland. Amsterdam: Nigeriaans Platform Nederland.
- PMW (2003). Reactie van PMW t.b.v. Expertmeeting 'Kinderen in en na de asielprocedure', 25 juni 2003, Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken.
- Stichting Blijf van m'n Lijf (2003). Jaarverslag 2002. Leeuwarden: Blijf van m'n Lijf.
- Stichting tegen Vrouwenhandel (2003). Jaarverslag 2002. Utrecht: Stichting tegen Vrouwenhandel.
- Terpstra & Van Dijke (2003). Expertisecentrum Jeugdprostitutie: Haalbaarheidonderzoek naar de wenselijkheid en positionering van een Expertisecentrum Jeugdprostitutie. Leeuwarden: Vrouwenopvang Fryslân.
- Van Dijk, E. (2002). Mensenhandel in Nederland: 1997–2000. Zoetermeer: KLPD
- Van Gelder, P. & X. de Visser (2003). Een praktijk van anti-helden. Utrecht: Transact.
- Venicz, L. & Vanwesenbeeck, I. (1998). Aard en omvang van (gedwongen) prostitutie onder minderjarige (allochtone) meisjes. Utrecht: NISSO.
- Wolthuis, A. & Blaak, M. (2001). Trafficking in children for sexual purposes from Eastern Europe to Western Europe. Amsterdam: ECPAT Europe Law Enforcement Group.

- Zorgconcept (2003). Het Loverboyproject Zwolle 2001-2002. Monnickendam: Zorgconcept.